

Betænkning om

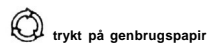
EN REFORM AF DEN JURIDISKE KANDIDATUDDANNELSE

*Afgivet af et underudvalg under Det faglige landsudvalg
for de samfundsvidenskabelige og sociale uddannelser,
nedsat af direktoratet for de videregående uddannelser
i december 1984.*

Det administrative Bibliotek
Slotsholmegade 12
1216 København K

BETÆNKNING NR. 1062

December 1985

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-5939-8
Stougaard Jensen/København

Un 00-155-bet.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1.	Indledning	side: 1
1.1.	Baggrunden for nedsættelsen af udvalget	side: 1
1.2.	Udvalgets kommissorium	side: 1
1.3.	Udvalgets sammensætning	side: 2
1.4.	Resumé af udvalgets forslag	side: 3
Kapitel 2.	Den juridiske studieordning før og nu	side: 7
2.1.	1944-ordningen	side: 7
2.2.	1956-ordningen	side: 7
2.3.	1966-ordningen	side: 8
Kapitel 3.	Juridiske kandidaters beskæftigelses-situation	side: 11
Kapitel 4:	Knud Larsen-udvalgets handlingsplan for bedre balance på de langvarigt uddannedes arbejdsmarked	side: 16
Kapitel 5.	Udvalgets overvejelser og forslag	side: 19
5.1.	Juristuddannelsens målsætning	side: 19
5.2.	Vurdering af den nuværende uddannelse	side: 22
5.3.	Hovedindholdet af en reform	side: 26
5.4.	Enkeltheder i udvalgets forslag	side: 28
5.4.1.	Fagene på grunduddannelsen	side: 29
5.4.2.	Grunduddannelsens varighed	side: 31
5.4.3.	Grunduddannelsens nærmere tilrette-læggelse	side: 33
5.4.4.	Overbygningsuddannelsen	side: 36
5.4.5.	Prøver og karakterer	side: 43
5.5.	Uddannelseskombinationer med juridiske studieelementer	side: 45
5.6.	Ikrafttræden m.m.	side: 48
5.7.	Forslagets økonomiske konsekvenser	side: 48
5.8.	Supplerende udtalelse (Niels Fisch-Thomsen)	side: 50
Kapitel 6.	Udvalgets forslag til rammebekendtgørelse,	side: 52

- Bilag 1: Sammenskrivning af bekendtgørelse om
juridisk kandidateksamen af 23. juli
1973 med senere ændringer. side: 60
- Bilag 2: Bekendtgørelse om humanistiske kandidat-
uddannelser m.v. af 15. maj 1985. side: 66
- Bilag 3: Notat af 13. august 1985, udarbejdet
af Dansk Arbejdsgiverforening og Industri-
rådet, side: 72

Kapitel 1. Indledning.

1.1. Baggrunden for nedsættelsen af udvalget.

Det faglige landsudvalg for de samfundsvidenskabelige og sociale uddannelser (FLUSA) foreslog i sommeren 1984 over for direktoratet for de videregående uddannelser, at der blev nedsat et **reform-**udvalg for den juridiske kandidatuddannelse.

Baggrunden herfor var især, at rammerne for den nuværende uddannelse blev fastlagt i 1966 og ikke forekommer helt tidssvarende i forhold til de differentierede arbejdsområder, jurister ansættes indenfor, at relativt få jurister ansættes i private virksomheder udover advokatvirksomhed, og at der pr. september 1984 blev etableret en erhvervsretlig uddannelse på handelshøjskolerne.

Udvalgets sammensætning og kommissorium blev drøftet mellem direktoratet for de videregående uddannelser og repræsentanter for de juridiske faggrupper ved Københavns Universitet og Århus Universitet. Direktoratet besluttede herefter at nedsætte reformudvalget som et underudvalg under FLUSA.

1.2. Udvalgets kommissorium.

Udvalget fik følgende kommissorium:

- "1. Udvalget skal udarbejde forslag til en reform af den juridiske kandidatuddannelse.
2. Udvalget skal formulere reformforslaget som et forslag til rammebekendtgørelse for uddannelsen ved de to universiteter. Uddannelsernes nærmere tilrettelæggelse forudsættes fastlagt i studieordninger udarbejdet af de to universiteter hver for sig, således at rammebekendtgørelsen fastlægger de fælles krav, der skal opfyldes i studieordningerne.
3. Udvalgets arbejde skal tage udgangspunkt i de erfaringer, man har gjort med den nuværende uddannelse, siden den blev fast-

lagt i 1973 set i forhold til udviklingen i de juridiske kandidaters arbejdsopgaver. Udvalget skal endvidere vurdere, hvorledes uddannelsen kan tilpasses fremtidige beskæftigelsesmuligheder for jurister, herunder mulighederne for ændringer og udvidelser af arbejdsmarkedet for jurister set i lyset af udviklingen på arbejdsmarkedet for samfundsvidenskabeligt uddannede mere generelt inden for den offentlige og private sektor.

4. Uddannelsen skal tilrettelægges indenfor en uændret **studie-**tidsramme, d.v.s. 4 ½ år.
5. Udvalget bør i sit arbejde inddrage overvejelserne fra det af undervisningsministeriet nedsatte udvalg om en bedre balance mellem udbud og efterspørgsel af langvarigt uddannede. Dette udvalg forventes at afslutte sit arbejde inden udgangen af 1984.
6. Uddannelsen skal søges koordineret med andre uddannelser inden for det samfundsvidenskabelige område, herunder uddannelserne på handelshøjskolerne.
7. Udvalget skal redegøre for de økonomiske konsekvenser af reformen
8. Udvalget skal afslutte sit arbejde i efteråret 1985."

Udvalget blev nedsat i december 1984.

1.3. Udvalgets sammensætning.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Højesteretsdommer Erik Riis (formand)

Professor, dr. jur. Claus Gulmann, Københavns Universitet - udtrådt 1. juni 1985 og afløst af professor, dr. jur. Hans Gammeltoft-Hansen, Københavns Universitet.

Professor, dr. jur. Henrik Zahle, Københavns Universitet
Stud. jur. Michael Goeskjær, Københavns Universitet
Stud.jur. Hanne Kjeldgaard Petersen, Københavns Universitet
Professor, dr.jur. Stig Jørgensen, Århus Universitet
Lektor, cand.jur. Jens Vedsted-Hansen, Århus Universitet
Stud.jur. Carsten Munk Hansen, Århus Universitet
Stud.jur. Sten Schaumburg-Müller, Århus Universitet
Advokat Niels Fisen-Thomsen, Advokatrådet
Konsulent Michael Christiansen, Danmarks Jurist- og Økonomforbund
Fuldmægtig Anders Hesselholt, Administrationsdepartementet
Kontorchef Elisabeth Lenzing, Amtsrådsforeningen og Kommunernes
Landsforening i forening
Direktionssekretær J.W. Lykou, Dansk Arbejdsgiverforening og
Industrirådet i forening
Direktør Rimond Jørgensen, Assurandør-Societetet, Danmarks Spare-
kasseforening, Den Danske Bankforening og Realkreditrådet i fore-
ning
Professor Ebbe Yndgaard, Det faglige landsudvalg for de samfunds-
videnskabelige og sociale uddannelser
Professor, dr.jur. Mogens Koktvedgaard, Det faglige landsudvalg
for de samfundsvidenskabelige og sociale uddannelser.

Sekretariat:

Lektor Peter Møgelvang-Hansen, Københavns Universitet
Fuldmægtig Ella Højbjerg Madsen, direktoratet for de videregående
uddannelser
Stud.jur. Hanne Baumann-Larsen, direktoratet for de videregående
uddannelser.

Udvalget har holdt 7 møder.

1.4. Resumé af udvalgets forslag.

Udvalget foreslår, at den juridiske kandidatuddannelse fremover
struktureres således, at de studerende skal gennemføre en 3-årig
grunduddannelse, der er fælles for alle, og en 1-årig overbyg-

ningsuddannelse, hvis nærmere tilrettelæggelse inden for visse rammer er overladt til den enkelte studerendes valg.

Set i forhold til den nuværende uddannelsesordning indebærer forslaget om en 1½-årig overbygning en væsentlig faglig styrkelse af studiets specialiseringsfase.

Idet studietiden som fastlagt i kommissoriet efter udvalgets udkast udgør 4½ år, indebærer den foreslåede grunduddannelse på 3 år en omlægning af studiets fællesfase, herunder at visse af de uddannelseselementer, som i dag er obligatoriske, placeres som valgfri fag på overbygningsuddannelsen.

Den foreslåede grunduddannelse er udformet ud fra det hovedsynspunkt, at den skal sikre de studerende grundlæggende metodisk indsigt og færdigheder, som skal videreudvikles under mere avancerede studier af overbygningsuddannelsens specialfag, samt det for alle juridiske kandidater nødvendige overblik over retssystemet. Grunduddannelsen er efter udvalgets udkast til rammebekendtgørelse bygget op om de centrale formue- og offentligretlige fagområder. For hvert af disse fagområders vedkommende foreslås tilrettelagt et kontinuerligt studieforløb, der strækker sig over hele grunduddannelsen, kun afbrudt af en udskillelsesprøve i stil med den nuværende efter 1. studieår. Undervisning i visse af de discipliner, som i dag udgør selvstændige obligatoriske fag, foreslås givet i tilknytning til undervisningen i de nævnte formue- og offentligretlige fag.

Udover dele af de nævnte to fagområder omfatter grunduddannelsens 1. år efter udkastet faget familie- og arveret, som også skal indgå i udskillelsesprøven, samt et alment fag benævnt indføring i forholdet mellem ret og samfund.

Efter udkastet er faget strafferet og -proces og faget retshistorie, almindelig retslære samt retssociologi placeret på grunduddannelsens 2. år ved siden af det formueretlige og det offentligretlige fag, der begge strækker sig over uddannelsens 2.-3. år.

Overbygningsuddannelsen er efter udkastet udformet med henblik på at sikre navnlig den nødvendige videreudvikling af metodiske færdigheder gennem studier på et mere avanceret niveau af et udsnit

af de retsområder, der er berørt under grunduddannelsen, og de studerendes mulighed for at specialisere sig på områder af særlig betydning for den ønskede senere beskæftigelse.

Efter udkastet skal den studerende som overbygningsuddannelse sammensætte et studieprogram. Studieprogrammet forudsættes normalt at komme til at bestå af 9 kurser. Heraf skal det ene være et kursus i elementær skatteret. Studieprogrammet skal endvidere omfatte et kursus i økonomi (enten drifts- eller nationaløkonomi). De øvrige 7 kurser vælges blandt dem, der udbydes eller er godkendt af universitetet. Højst 3 af disse kurser kan angå ikke-juridiske emner.

Den studerende skal afslutte mindst ét af de valgfri kurser ved udarbejdelse af en selvstændig skriftlig afhandling om et godkendt juridisk emne.

Den studerendes studieprogram skal godkendes af universitetet. Forslaget herom skal navnlig sikre, at den studerende har gennemtænkt overbygningsuddannelsens sammensætning, herunder sammenhængen mellem de valgte kurser set i relation til det beskæftigelsesområde (retssektoren, privat erhvervsvirksomhed, den offentlige forvaltning, etc), som han eller hun sigter mod. Godkendelsesordningen skal endvidere sikre, at den studerendes overbygningsuddannelse får den for videreudviklingen af de metodiske færdigheder nødvendige spændvidde.

Forslaget til ny bekendtgørelse er tiltrådt af samtlige 17 medlemmer af udvalget. Niels Fisch-Thomsens tilslutning til forslaget er dog betinget af, at den i retsplejelovens § 119, stk. 6, forudsatte obligatoriske efteruddannelse af advokatfuldmægtige bliver gennemført, inden reformen træder i kraft, jfr. nærmere nedenfor under 5.8.

Som nærmere omtalt under 5.1. i.f. finder J.W. Lykou, at det bør være muligt for den enkelte student at sammensætte sin overbygningsuddannelse, så den bliver så kraftigt orienteret mod et bestemt arbejdsområde, f.eks. private virksomheder, at den valgte fagkombination ikke kan forudsættes at give direkte adgang til samtlige traditionelle beskæftigelsesområder for jurister. En sådan model kan kaldes en mild linjedeling.

København, den 18. november 1985

Erik Riis (formand)
Hans Gammeltoft-Hansen
Henrik Zahle
Michael Goeskjær
Hanne Kjeldgaard Petersen
Stig Jørgensen
Jens Vedsted-Hansen
Carsten Munk Hansen
Sten Schaumburg-Müller
Niels Fisch-Thomsen
Michael Christiansen
Anders Hesselholt
Elisabeth Lenzing
J.W. Lykou
Rimond Jørgensen
Ebbe Yndgaard
Mogens Kockvedgaard

Peter Møgelvang-Hansen
Ella Højbjerg Madsen
Hanne Baumann-Larsen

Kapitel 2. Den juridiske studieordning før og nu.

Den nugældende studieordning fremgår af bekendtgørelse nr. 438 af 23. juli 1973 om juridisk kandidateksamen med senere ændringer. Den gældende bekendtgørelse (gengivet nedenfor som bilag 1) viderefører i hovedsagen den ordning, der blev fastlagt ved anordning nr. 288 af 21. juli 1966, som trådte i stedet for anordning nr. 13 af 19. januar 1956. Indtil da fremgik studieordningen af anordning nr. 245 af 19. juli 1944.

2.1. 1944-ordningen.

Under 1944-ordningen faldt studiet i 3 dele.

1. del omfattede fagene 1) borgerlig ret i hovedtræk, 2) statsforfatningsret, forvaltningsret med næringsret og grundtræk af folkeret samt 3) nationaløkonomi i hovedtræk.

2. del omfattede 1) person-, familie- og arveret med hovedpunkter af international og intertemporal privatret, 2) almindelig retslære og ejendomsretten, 3) læren om aftaler, erstatningsretten, obligationsrettens almindelige del og læren om køb samt 4) dansk retshistorie eller romersk ret. Tilfredsstillende deltagelse i et kursus i obligationsrettens specielle del og i et kursus i selskabsret og søret var en forudsætning for 2. del.

3. del omfattede 1) strafferet og 2) retspleje. Tilfredsstillende deltagelse i et kursus i kriminologi samt deltagelse og bestået prøve i et kursus i bogholderi og regnskabskritik var en forudsætning for 3. del.

3. del kunne tages samtidig med 2. del og skulle tages senest 1 $\frac{1}{2}$ år efter denne.

2.2. 1956-ordningen.

Ved 1956-ordningen afskaffedes 3. del, og 2. del kom herefter til at omfatte 1) person-, familie- og arveret med hovedpunkter af international privatret, 2) formueret, 3) strafferet, 4) retspleje og 5) retshistorie (i København alternativt retslære). Fagindholdet af 1. del forblev i hovedsagen uændret. Obligatorisk kursus og prøve

i bogholderi og regnskabskritik bortfaldt. Det samme gjaldt obligatorisk deltagelse i kurser i obligationsrettens specielle del, selskabsret og søret samt kriminologi. I stedet opstilledes krav om deltagelse og prøve i to valgfri kursusfag.

2.3. 1966-ordningen.

1966-ordningen blev gennemført på grundlag af et forslag afgivet i december 1965 af de juridiske faggrupper ved Københavns og Århus universiteter.

Hovedsigtet med forslaget var at nedbringe studietiden, som under 1956-ordningen udgjorde gennemsnitlig ca. $6\frac{1}{2}$ år (i København), nemlig $2\frac{1}{2}$ år til 1. del og 4 år til 2. del. Navnlig tilrettelæggelsen af undervisning og prøver på 1. del, der var normeret til 1 i - 2 år, blev anset for en svaghed, som blev accentueret af den meget store tilgang til jurastudiet.

Med henblik på tidlig udskillelse af de studieegnedede og effektivisering af undervisningen foresloges studiets 1. del opdelt i 2 årsprøver, som skulle baseres på en mere koncentreret og skolemæssig undervisning end tidligere. Faget borgerlig ret foresloges afskaffet og erstattet af et nyt mindre tidkrævende introduktionsfag, indledning til formueretten, der skulle indgå i udskillelsesprøven efter 1 år sammen med det tidligere 2. delsfag person-, familie- og arveret. 2. årsprøve skulle bestå af de hidtidige 1. delsfag minus borgerlig ret, d.v.s. statsforfatningsret, forvaltningsret og udvalgte dele af folkeretten samt økonomi.

Efter forslaget skulle 2. del omfatte hovedfagene strafferet, retspleje og formueret (fortsat bestående af to discipliner: obligationsret og ejendomsret) med dele af international privatret. Universiteterne skulle bemyndiges til i lys af erfaringerne med undervisning og prøver under den nye ordning at foretage en deling af også 2. del i to årsprøver, således at strafferet og retspleje indgik i 3. årsprøve og formueret i 4. årsprøve.

Selv om det blev anset for ønskeligt at gøre såvel retshistorie som almindelig retslære til obligatoriske fag, afstod man fra at stille forslag herom for at undgå studieforlængelse og blev stående ved den hidtidige ordning, hvorefter fagene var alternative.

Den under 1956-ordningen indførte kursusfagsordning blev anset for en værdifuld nydannelse, som foresloges opretholdt stort set uændret. Det blev dog anset for ønskeligt, at universiteterne fik adgang til at indføre et tredje kursusfag og til at bestemme, hvilket eller hvilke fag der herved kunne komme i betragtning. Forslaget om en sådan bemyndigelse skyldtes navnlig et i København næret ønske om at kunne gøre skatteret til et obligatorisk kursusfag ved siden af de to valgfri.

Den samlede studietid foresloges normeret til 4 i - 5 år.

Fakulteternes forslag til en ny studieordning blev gennemført ved anordning nr. 288 af 21. juli 1966 og svarer som nævnt i hovedsagen til den nugældende ordning.

Visse af de ændringer, der er foretaget i den mellemliggende tid, har medført, at der i dag er visse mindre forskelle på studiet ved de to universiteter. Ved Københavns Universitet er således også 2. del nu opdelt i to årsprøver, mens 2. delsstudiet kan tilrettelægges mere frit af de studerende ved Århus Universitet, jfr. den gældende bekendtgørelse § 4 og § 5, stk. 3. I København er økonomifaget placeret på 1. årsprøve, i Århus på 2., jfr. § 3, stk. 4-5. Og i stedet for filosofikum, der i 1971 faldt bort som obligatorisk fag for alle universitetsstudier, er der i Århus indført et alment fag, samfundsfilosofi, som er placeret på 1. årsprøve, jfr. § 2, stk. 3, ligesom grundtræk af retslære er inddraget i faget retshistorie, jfr. § 6, stk. 2. I København er derimod ikke indført noget fag som erstatning for filosofikum, og retshistorie og almindelig retslære er stadig alternative som obligatoriske fag, jfr. § 6, stk. 1. Mens der i Århus skal tages 2 valgfri kursusfag, er tallet for Københavns vedkommende 3, som alle er valgfri, jfr. § 7. Det bemærkes herved, at den ovenfor om-

talte bemyndigelse for universiteterne til at foreskrive deltagelse og prøve i et bestemt kursusfag ikke længere findes i bekendtgørelsen.

Den gennemsnitlige studietid under 1966-ordningen har været godt 6 år, d.v.s. $1-1\frac{1}{2}$ år mere end den normerede. Dette skyldes i højere grad andre forhold end studiets struktur. Det forhold, at de studerende i ret vidt omfang har erhvervsarbejde, er muligvis den væsentligste årsag.

Kapitel 3. Juridiske kandidaters beskæftigelsessituation.

Der er ikke opstået et ledighedsproblem for jurister i det omfang, som bl.a. prognoser i begyndelsen af **1970'erne** forudså, selv om der har været en betydelig stigning i udbuddet i de sidste 10 år.

I de sidste par år har der været svag stigning i antallet af ledighedsberørte til ca. 340 (april **1985**). Dette udgør dog kun ca. 3% af det samlede udbud.

Det potentielle udbud af jurister, d.v.s. alle nulevende personer under 70 år med en juridisk kandidatuddannelse, udgør aktuelt ca. 11.800 personer.

Under forudsætning af, at den nuværende samlede tilgangsramme på 915 fastholdes uændret, og at gennemførelsesprocenten ved jurastudiet på Københavns og Århus universiteter er 50, vil det potentielle udbud udvikle sig således fremover:

1985 (p.t.)	11.800
1990	12.700
1995	13.800
2000	15.000
2005	16.100
2010	16.500

Den samlede kandidatbestand vil således de næste 10 år kun vokse med ca. 200 årligt, selvom den årlige kandidatproduktion er på ca. 450. Dette hænger sammen med, at der er et betydeligt erstatningsbehov. Kandidatårgangene fra 1945 til 1955, der i de kommende år vil nærme sig pensionsalderen, var nemlig i gennemsnit på ca. 250, hvad der var usædvanlig højt efter datidens målestok.

I perioden 1972-82 steg beskæftigelsen i den offentlige sektor med 2% årligt. I samme periode steg antallet af private ansatte **4,2%** årligt.

I 1972 fordelte juristernes beskæftigelse sig med 56% i den offentlige sektor og 44% i den private sektor. I 1979 var fordelingen 51% - 49% og i 1985 (foreløbigt skøn) 46% - 54%. Se nærmere tabel 1.

Tabel 1: Juridiske kandidater fordelt på erhvervssektorer 1972, 1979 og 1985.

	1)					
	1972		1979		1985	
	absolut	%	absolut	%	absolut	%
Off. sektor ialt	4350	56%	4740	51%	5220	46%
heraf:						
Retsvæsen, politi og etater	4190	54%	930	10%	4060	36%
Statsadministration			2780	30%		
Amts- og kommunaladministration			840	9%	960	8%
Universiteter, lærestalter og forskning	160	2%	190	2%	200	2%
Privat sektor ialt:	3450	44%	4560	49%	6080	54%
heraf:						
Liberales erhverv	3300	42%	3720	40%	4500	40%
Pengeinstitutter forsikringselskaber	150	2%	280	3%	680	6%
anden privat sektor			560	6%	900	8%
Ialt (offentlig + privat)	7800	100%	9300	100%	11300	100%

1) Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske kontors skøn.

I de kommende år forventes en meget beskeden vækst i det offentlige personaleforbrug. Under forudsætning af et uændret antal jurister ansat i den offentlige sektor i perioden frem til 1990 skal den årlige vækst i den private sektors efterspørgsel efter jurister stige med ca. 4% om året, hvis der med en årlig kandidatproduktion på ca. 450 skal være balance mellem udbud og efterspørgsel. Nogenlunde den samme stigningstakt kræves i 1990'erne.

Det er dog tvivlsomt, om forudsætningen om et uændret antal jurister ansat i den offentlige sektor fremover kan holde stik. Det kan måske forventes, at øvrige samfundsvidenskabelige kandidater (forvaltningsuddannede) i stigende grad vil erstatte juridiske kandidater i den offentlige sektor. Se tabel 2.

Tabel 2. Samfundsvidenskabeligt uddannede i den offentlige sektor 1972, 1979 og 1985.

	1972		1979		1985	
	absolut	%	absolut	%	absolut	%
Jurister	4350	76%	4740	71%	5220	69%
Økonomer (polit. og oecon.)	1300	23%	1575	24%	1595	21%
Scient.pol.	60	1%	240	4%	485	6%
Adm.pol.,rer. soc., techn.soc., scient.adm. og kand.samf.	-	-	100	1%	290	4%
Ialt	5710	100%	6655	100%	7590	100%

1) DJØF's medlemstal pr. 1. juli 1985. Udgangspunkt for 1985-tallene er en organisationsprocent på 90%. (Tallene omfatter også ansatte på jobtilbud).

Som det fremgår af tabel 1, har der siden 1972 været en betydelig beskæftigelsesstigning inden for kategorien: Pengeinstitutter og forsikringsselskaber.

Selv om statsadministrationen og de liberale erhverv fortsat vil dominere beskæftigelsesbilledet, kan det forventes, at de egentlige fremstillingserhverv og finansierings- og forsikringsinstitutioner vil øge deres andele af det samlede antal jurister i beskæftigelse.

Den 3-årige erhvervsretlige uddannelse, der er etableret i 1984 på handelshøjskolerne, Odense Universitet og Aalborg Universitetscenter, vil dog formentlig i et vist omfang kunne konkurrere med juristuddannelsen med hensyn til de færdiguddannedes muligheder for ansættelse navnlig inden for de egentlige fremstillingserhverv.

Kapitel 4. Knud Larsen-udvalgets handlingsplan for bedre balance på de langvarigt uddannedes arbejdsmarked.

Undervisningsminister Bertel Haarder nedsatte i sommeren 1984 et udvalg, der fik til opgave at udarbejde en handlingsplan for, hvordan der kunne opnås en bedre balance mellem udbud og efterspørgsel efter langvarigt uddannede på arbejdsmarkedet. Årsagerne til det problem, at der på mange områder var overflod af færdiguddannede, mens der på andre områder var mangel på højt kvalificeret personale, skulle findes, og der skulle opstilles en plan til løsning af dette problem.

Ledigheden var og er især koncentreret om de uddannelser, der traditionelt har været rettet mod den offentlige sektor:

Humanistiske og visse naturvidenskabelige kandidater (gymnasielærere), socialrådgivere, bibliotekarer, folkeskolelærere og pædagoger. Hertil kommer mindre grupper som sociologer og psykologer, der har store ledighedsprocenten

Knud Larsen-udvalgets arbejde var derfor væsentligst koncentreret om foranstaltninger over for denne problemgruppe. Juridiske kandidater blev af Knud Larsen-udvalget ud fra en vurdering af beskæftigelsesudsigterne placeret i en "mellemgruppe", hvor beskæftigelsesproblemerne forekom mere overskuelige. Udvalget pegede dog på, at der også for uddannelserne i mellemgruppen kunne være risiko for en ugunstig beskæftigelsesudvikling. Manglende overensstemmelse mellem udbuds- og efterspørgselssammensætningen kunne hyppigt henføres til, at uddannelsernes tilpasningstempo til efterspørgslen var for langsom.

Knud Larsen-udvalgets handlingsplan tog derfor bl.a. sigte på at øge dette tempo.

Udvalgets generelle vurdering var, at en væsentlig del af de langvarigt uddannedes beskæftigelsesproblemer skyldes, at mange uddannelser er for snævert rettede mod afgrænsede erhvervsfunktioner, typisk inden for den offentlige sektor. Da uddannelserne sam-

tidig er for ufleksible, og da reaktionstiden på krav om omstilling har været lang, har uddannelserne ikke kunnet tilpasse sig de ændrede vilkår på arbejdsmarkedet.

Som generelle retningslinier for reformer af uddannelsernes opbygning og indhold afstak Knud Larsen-udvalget følgende:

- "- Man skal fastholde uddannelsernes faglige identitet, og primære kvaliteter (metodisk indsigt, evnen til at overskue og behandle store sammenhængende stofområder), men;
- Uddannelserne skal være fleksible med et bredt erhvervsigte og med mulighed for hurtig omstilling i takt med arbejdsmarkedsudviklingen. Dette opnås bl.a. ved at give mulighed for uddannelseskombinationer på tværs af institutions- og faggrænser.
- De faktiske studietider skal være væsentligt kortere.
- Der skal lægges større vægt på mellemlange uddannelser (3-4 år) med muligheder for efterfølgende videreuddannelser samtidig med eller afvekslende med erhvervsarbejde.
- Der skal etableres et tættere samarbejde mellem uddannelsesinstitutionerne indbyrdes og mellem institutionerne og aftagerne omkring uddannelsernes indhold og opbygning.
- Institutionernes ansvar for uddannelserne skal fastholdes."

Udvalget omtalte det udkast til ny humanistbekendtgørelse, (bekendtgørelsen er gengivet nedenfor som bilag 2), der var udarbejdet, og hvori der var taget fat på den praktiske gennemførelse af tanken om uddannelse på tværs af hovedområder og læreanstalter. Målet var at give de studerende muligheder for og tilskynde dem til at supplere og berige den faglige kvalifikation, erhvervet inden for et fag, med elementer fra andre. Også ikke-humanister skulle tilskyndes til at supplere deres uddannelser med humanistiske elementer.

Knud Larsen-udvalget opfordrede til, at der blev foretaget de nødvendige ændringer i uddannelsesbekendtgørelser m.v., således at man på alle uddannelsesområder, hvor det var rimeligt og naturligt, fik tilsvarende muligheder for at kombinere tværfaglige og tværinstitutionelle uddannelseselementer som ved humaniora.

Jurareformudvalget har inddraget Knud Larsen-udvalgets tanker i overvejelserne om indholdet af en fremtidig juridisk uddannelse. Et af udvalgets væsentligste sigtepunkter har været, at jurauddannelsen skal udformes på en sådan måde, at de hidtidige brede beskæftigelsesmuligheder, der har været for jurister, fortsat skal være til stede.

Kapitel 5. Udvalgets overvejelser og forslag.

5.1. Juristuddannelsens målsætning

Udvalget har i sit arbejde lagt til grund, at den juridiske kandidatuddannelse bør have til formål at danne basis for adgangen til alle stillinger inden for den offentlige og den private sektor, hvor anvendelse og udfærdigelse af retsregler samt rådgivning vedrørende retlige forhold er af væsentlig betydning. Uddannelsen bør således fortsat have et bredt erhvervsigte og give kandidaterne den almene juridiske kvalifikation, som er nødvendig for bestridelsen af en række erhvervsfunktioner ved domstolene, som advokat, i den offentlige forvaltning, det private erhvervsliv, faglige organisationer m.v.

Varetagelsen af juridiske funktioner inden for retssektoren (d.v.s. domstole, anklagemyndighed, advokatvirksomhed) er efter retsplejeloven betinget af juridisk kandidateksamen. På grund af beskæftigelsesmonopolet må uddannelsen også fremover leve op til de kvalifikationskrav, retssektoren stiller.

Skal samtidig uddannelsens traditionelle bredde bevares og om muligt øges, således at kandidaterne kan indpasses i flest mulige erhvervsmæssige sammenhænge, bør uddannelsen i højere grad end i dag muliggøre en vis specialisering rettet mod juristfunktioner i ikke alene retssektoren, men også på de øvrige offentlige og private beskæftigelsesområder, jfr. nærmere under 5.2. Ved den nærmere udformning og løbende ajourføring af de enkelte uddannelseselementer, der her kan komme på tale, vil det være naturligt at etablere et tættere samarbejde med repræsentanter for de arbejdsområder, hvor de respektive uddannelseselementer anvendes i praksis.

Uddannelsen bør give kandidaterne grundlaget for og en oplæring i evnen til at erhverve juridisk relevante specialkundskaber og -færdigheder. Derimod er det ikke ønskeligt, og under den opstillede målsætning heller ikke muligt, at indrette uddannelsen

således, at den fuldt ud kunne imødekomme eventuelle ønsker om, at kandidaterne var i besiddelse af en dybtgående speciel viden og specielle færdigheder på de enkelte beskæftigelsesområder. Sådanne specielle erhvervsrelevante kvalifikationer må ligesom hidtil erhverves under den praktiske uddannelse, som det kan være nødvendigt at supplere med en, eventuelt obligatorisk, teoretisk efteruddannelse. Jfr. for advokatuddannelsens vedkommende Rpl. § 119, stk. 6, der bemyndiger justitsministeren til at fastsætte regler om, at gennemførelse af en teoretisk efteruddannelse på områder af særlig betydning for advokater er en betingelse for at få beskikkelse som advokat, og se nærmere herom bet.nr. 871/1979 vedrørende revision af retsplejelovens afsnit om advokater s. 47 ff.

Under den opstillede målsætning vil en specialisering ikke kunne drives lige så vidt, som hvis uddannelsen blev delt i linjer, der hver havde sin målsætning rettet mod en større eller mindre del af de juridiske kandidaters traditionelle beskæftigelsesområder, f.eks. henholdsvis retssektoren, den offentlige forvaltning og det private erhvervsliv.

Uanset hvilket beskæftigelsesområde den studerende måtte sigte mod, er det imidlertid nødvendigt, at han eller hun opnår grundlæggende metodisk indsigt og færdigheder samt et overblik over retssystemet. Dette sker mest hensigtsmæssigt under en grunduddannelse, der er fælles for alle studerende.

I udvalget er der således enighed om, at en eventuel linjedeling kun kunne være formålstjenlig for overbygningsuddannelsens vedkommende, d.v.s. den del af studietiden, som efterfølger en fælles grunduddannelse. Under drøftelserne af dette spørgsmål er der peget på, at en linjedeling kunne tilrettelægges således, at overbygningsuddannelsen kom til at bestå af tre tilvalgsområder, der hver især skulle omfatte et antal (i hovedsagen obligatoriske) discipliner rettet mod det pågældende beskæftigelsesområde, og som skulle føre til hver sin juridiske kandidatgrad.

Et stort flertal af udvalgets medlemmer har imidlertid fundet, at en **ikke-linjedelt** overbygningsuddannelse kan indrettes således, at behovet for specialisering rettet mod de forskellige beskæftigelsesområder bliver tilgodeset i samme omfang som under en linjedelt overbygningsuddannelse. Efter disse udvalgsmedlemmers opfattelse ville en sådan linjedeling desuden være uheldig. Den ville således indebære en fastlåsning af studiets struktur, som ville udelukke eller dog i ret høj grad vanskeliggøre hurtig omstilling med henblik på tilpasning til nye krav og erhvervsmuligheder i takt med arbejdsmarkedsudviklingen. Endvidere ville en formaliseret linjedeling besværliggøre de hidtil ret udbredte vandringer af juridiske kandidater på tværs af de respektive beskæftigelsesområder. Dette ville være uheldigt, bl.a. fordi en række specialdiscipliner af væsentlig betydning for ét beskæftigelsesområde (for det private erhvervslivs vedkommende eksempelvis de, der vedrører den retlige regulering af arbejdsforhold, beskatnings- og selskabsforhold og anvendelsen af fast ejendom, samt immaterialret, konkursret, lejeret, transportret og tvangsfuldbyrdelse) tillige er af væsentlig betydning for (eventuelt dele af) de øvrige beskæftigelsesområder. Af samme grund ville det også være uheldigt gennem en formaliseret linjedeling at tvinge de studerende til på et ret tidligt tidspunkt at foretage et erhvervsvalg. I den forbindelse bemærkes, at en ikke-linjedelt overbygningsuddannelse efter udvalgsflertallets opfattelse som nævnt kan indrettes således, at de studerende, som sigter mod et bestemt beskæftigelsesområde, kan opnå en erhvervsrettet specialisering, som lever op til den, der kunne opnås under en linjedelt overbygningsuddannelse.

Det er således den langtovervejende opfattelse i udvalget, at uddannelsen fortsat bør være en enhedsuddannelse, og at dens bredde og dybde bør være tilstrækkelig til, at kandidaterne har en almen kompetence til at varetage juridiske funktioner i retssektoeren, den offentlige forvaltning, det private erhvervsliv m.v. Samtidig med at udvalgsflertallet er imod en linjedeling, findes det ønskeligt, at tilrettelæggelsen af kurserne på overbygningsuddannelsen sker således, at det enkelte fag indgår i eller kan indgå i større grupperinger af fag med indbyrdes sammenhæng.

Et mindretal (J.W. Lykou) finder, at det bør være muligt for den enkelte student at sammensætte sin overbygningsuddannelse, så den bliver så kraftigt orienteret mod et bestemt arbejdsområde, f.eks. private virksomheder, at den valgte fagkombination ikke kan forudsættes at give direkte adgang til samtlige traditionelle beskæftigelsesområder for jurister. En sådan model kan kaldes en mild linjedeling. Mindretallet henviser til notat af 13. august 1985, der findes som bilag 3 til betænkningen, og hvori er formuleret Dansk Arbejdsgiverforenings og Industrirådets ønsker til en fremtidig jurauddannelse, og hvor der er givet en nærmere begrundelse for blandt andet et forslag om linjedeling.

5.2. Vurdering af den nuværende uddannelse

Set i lyset af den opstillede målsætning finder udvalget anledning til at fremhæve følgende træk ved den nuværende uddannelse:

5.2.1. Årsprøvesystemet med afsluttende prøve efter hvert studieår har en række navnlig studietekniske fordele. Opdelingen i årsprøvefag bevirker på den anden side, at alle centrale discipliner skal tilegnes og afsluttes på grundlag af studieforløb af maksimalt 9 måneders varighed med risiko for, at de studerende i højere grad end ønskeligt fokuserer på eksamenslæsning. De korte forløb vanskeliggør tilstrækkelig fordybelse i de omfattende fag på 2., 3. og 4. årsprøve. Efter udvalgets opfattelse ville det være ønskeligt, om der blev afsat mere tid til studierne af navnlig de for alle juridiske kandidater vigtige offentligretlige og formueretlige fag, som i dag afsluttes efter ca. 9 måneders undervisning på henholdsvis 2. og 4. årsprøve.

Den propædeutiske formueretsundervisning, som beslaglægger mellem 1/4 og 1/3 af den tid, der er til rådighed det første år, bevirker vel, at de studerende ikke er på bar bund, når de påbegynder 4. årsprøve. De formueretlige fags placering i hver sin ende af uddannelsen er imidlertid mindre hensigtsmæssig, bl.a. fordi den i ret vidt omfang nødvendiggør gentagelse.

5.2.2. Hovedfagernes placering på de forskellige årsprøver giver forholdsvis beskedne muligheder for at træne de studerende i at identificere og analysere juridiske problemer på tværs af de traditionelle disciplinopdelinger. Dele af procesfaget på 3. årsprøve kunne således med fordel knyttes tættere til de fag, der nu er placeret på 2. og 4. årsprøve. Og navnlig er der som følge af de seneste årtiers omfattende offentlige regulering, herunder anvendelsen af nye retlige reguleringsformer som led i samfundsplanlægningen, behov for en højere grad af koordinering af de privat- og offentligretlige synsvinkler, som rendyrkes i de traditionelle hovedfag. En sådan koordinering er kun i meget begrænset udstrækning mulig under den nuværende kursusfagordning og vanskeliggøres tillige af, at de centrale offentligretlige fag, stats- og forvaltningsret, afsluttes allerede på 2. årsprøve og således indtager en forholdsvis tilbagetrukket plads i det samlede billede.

5.2.3. De studerende skal i dag tage 2-3 af de specialfag, der udbydes som led i uddannelsens kursusfagordning. Den er stort set det eneste studieelement, som giver plads for en vis specialisering. Den er normeret til ét semester.

Inden for disse snævre rammer kan den nuværende uddannelses specialiseringsfase ikke give tilstrækkelig mulighed for fordybelse i et udsnit af de retsområder, der er berørt i de omfattende obligatoriske hovedfag, hvor hovedvægten nødvendigvis må lægges på de fælles træk ved den retlige regulering på en række forskellige områder. Kursusfagundervisningen kan derfor kun yde et yderst beskedent bidrag til videreudviklingen af de metodiske færdigheder, der er erhvervet som led i studiet af de obligatoriske hovedfag.

Lige så beskedent er det bidrag, den nuværende uddannelses specialiseringsfase kan yde til optræning af evnen til at sætte sig ind i specielle retsområder, herunder at analysere den retlige regulering af et givet område på tværs af de traditionelle disciplinopdelinger (jfr. under 5.2.2.).

Endvidere har de studerende under den nuværende kursusfagordning kun meget begrænsede muligheder for at få et overblik over prak-

tisk vigtige specialområder og at skaffe sig visse elementære kundskaber og færdigheder af særlig betydning for den ønskede senere beskæftigelse. Også set i lyset af den forventede udvikling på de forskellige beskæftigelsesområder (se kap. 3), er det ikke mindst uheldigt, at den nuværende uddannelse ikke giver mulighed for en højere grad af specialisering rettet mod den offentlige forvaltnings og det private erhvervslivs særlige behov for at anvende juridiske specialister til ikke alene varetagelse af de traditionelle juridiske kernefunktioner, men også til **løsning**-en af planlægningsopgaver m.v. i samarbejde med andre specialister.

5.2.4. Skriftlig løsning af givne konkret formulerede retsproblemer er et vigtigt led i undervisning og prøver i hovedfagene. Når bortses fra den rapportskrivning, der indgår som obligatorisk led i enkelte årsprøvefag (i København stats- og forvaltningsret) og i visse af de valgfri kursusfag, er udarbejdelse af en selvstændig skriftlig afhandling ikke noget krav til, men alene en mulighed for de studerende, som derigennem kan afløse et eller flere kursusfag eller en del af prøverne i de formueretlige fag på 4. årsprøve. Disse muligheder udnyttes i et stigende, men dog fortsat ret begrænset omfang. I modsætning til, hvad der gælder de øvrige samfundsvidenskabelige uddannelser, skal de studerende således ikke skrive et større selvstændigt speciale henimod uddannelsens afslutning.

Dette er efter udvalgets opfattelse meget uheldigt, ikke alene fordi arbejdet med en selvstændig skriftlig afhandling er særlig velegnet til at tilgodese de krav, der bør stilles til uddannelsens specialiseringsfase (jfr. under 5.2.3.), men også fordi det antagelig kun gennem et krav om udarbejdelse af en sådan afhandling er muligt at sikre den fornødne oplæring i selvstændig problemformulering og i at op søge og behandle et forholdsvis omfattende og til dels ubearbejdet stof med henblik på at give en sammenhængende skriftlig fremstilling.

5.2.5. Efter udvalgets opfattelse er det også i dag nødvendigt, at alle juridiske studerende bliver fortrolige med de traditio-

nelle discipliner, som er obligatoriske under den nuværende uddannelse. Noget andet er, at visse af de obligatoriske fag, navnlig person-, familie- og arveret, strafferet og proces, for så vidt er unødigt omfattende, som de i dag rummer en del specialstof, der vel er af væsentlig betydning for retssekterjurister, men som ikke kan anses for nødvendigt for erhvervelsen af den almene juridiske kvalifikation og derfor uden skade kunne henskydes til uddannelsens specialiseringsfase, hvis denne ellers var mere omfattende end den nuværende kursusfagordning (se under 5.2.3.). Som dér nævnt ville en udvidelse af specialiseringsfasen også gøre det muligt, at en del af de nuværende kursusfag (f.eks. ansættelses-/arbejds-, kommunal-, miljø-, selskabs-, skatte- og socialret) kunne få en mere fremskudt placering, som modsvarer deres praktiske betydning for en række juristfunktioner. Sammenlignet med de øvrige nævnte fag indtager skatteretten dog for så vidt en særstilling, som den er løsere funderet i de traditionelle hovedfag. For kandidater uden skatteretlige forkundskaber er senere tilegnelse af faget særdeles vanskelig. Da en vis føling med faget i dag er af væsentlig betydning for stort set alle juristfunktioner, anser et overvejende flertal af udvalgets medlemmer det for en svaghed ved den nuværende uddannelse, at den ikke omfatter et obligatorisk elementært kursus i skatteret, som kan sikre, at kandidaterne har en vis indsigt i de skatteretlige principper.

I den nuværende uddannelse savnes endvidere et obligatorisk element af selskabsret.

5.2.6. Varetagelsen af de forskellige juridiske erhvervsfunktioner forudsætter et forholdsvis indgående kendskab til de livs- og samfundsforhold, som betinger og er genstand for den retlige regulering på et givet område. Bl.a. derfor er det af betydning, at de studerende opnår visse elementære ikke-specifikt juridiske kundskaber og færdigheder, som kan bibringe dem en almen forståelse af retsreglernes økonomiske, sociale, politiske og ideologiske baggrund og virkninger.

Under den nuværende uddannelse kan mere systematiske bidrag til en sådan forståelse leveres af de obligatoriske almene fag: samfundsfilosofi (kun i Århus), retshistorie og -lære (alternative i København) og økonomi, samt af valgfri kurser i retssociologi og (med noget snævrere sigte) forvaltningslære og kriminologi.

I udvalget er der enighed om, at retsreglernes økonomiske, sociale, politiske og ideologiske baggrund og virkninger kan og bør berøres i forbindelse med den almindelige undervisning i de dogmatiske fag. Der er endvidere enighed om, at det er en mangel ved den nuværende uddannelse i København, at retshistorie og -lære ikke begge er obligatoriske, og at det ville være ønskeligt, at de studerende på studiets første år fik en generel indføring i de forskellige synsvinkler, der i andre samfundsvidenskaber anlægges på de retlige fænomener, og at uddannelsen kom til at indeholde et obligatorisk element af retssociologi.

For så vidt angår spørgsmålet om behovet for at inddrage mere specielle ikke-specifikt juridiske emner peger udvalget på, at der i den nuværende uddannelse savnes en obligatorisk indføring i elementære regnskabsbegreber og/eller budgetteori. Der er enighed om, at en sådan indføring mest hensigtsmæssigt kunne gives i forbindelse med undervisningen i økonomi.

5.3. Hovedindholdet af en reform

For at uddannelsen fremover bedre kan leve op til den opstillede målsætning, er det efter udvalgets opfattelse nødvendigt, at der foretages en væsentlig faglig styrkelse af specialiseringsfasen.

Denne bør udgøre overbygningen på en grunduddannelse udformet ud fra det hovedsynspunkt, at den skal sikre de studerende grundlæggende metodisk indsigt og færdigheder, der skal videreudvikles under de mere avancerede studier af overbygningsuddannelsens specialfag, samt det for alle juridiske kandidater fornødne overblik over retssystemet.

En grunduddannelse udformet efter disse retningslinjer kan imidlertid ikke stå alene, men må suppleres af overbygningsuddannelsen, som bør udformes således, at den sikrer

- den nødvendige videreudvikling af metodiske færdigheder gennem fordybelse i et udsnit af de retsområder, der er berørt under grunduddannelsen,
- en optræning af evnen til at sætte sig ind i specielle retsområder, herunder at analysere den retlige regulering på tværs af grunduddannelsens fagopdelinger,
- den fornødne oplæring i selvstændig problemformulering og i at opsøge og behandle et forholdsvis omfattende stof gennem udarbejdelse af en selvstændig skriftlig afhandling om et juridisk emne,
- at den studerende får mulighed for at få et overblik over praktisk vigtige retsområder af særlig betydning for den ønskede senere beskæftigelse, og
- at den studerende får mulighed for at skaffe sig elementære ikke-specifikt juridiske kundskaber og færdigheder af nærliggende betydning for den ønskede juridiske erhvervsfunktion.

Udvalget foreslår, at grunduddannelsen bygges op om to i karaktermæssig henseende ligestillede søjler bestående af de centrale formueretlige og offentligretlige fag, som i dag er placeret på henholdsvis 4. og 2. årsprøve.

Grunduddannelsen bør for hvert af disse fagområders vedkommende tilrettelægges som et kontinuerligt flerårigt studieforløb, kun afbrudt af en udskillelsesprøve (i stil med den nuværende) efter første studieår. Herved bliver det muligt at sikre den fornødne fordybelse i disse omfattende og for alle juridiske kandidater vigtige fagområder, som i afbalanceret form kan føres frem til overbygningsuddannelsens specialiseringsfase (se under 5.2.1.-2.). Herudover bør grunduddannelsen bestå af et antal mindre omfattende almene og juridiske fag. Disse fag behøver kun en mindre del af den tid, der er til rådighed på grunduddannelsen, bl.a. fordi visse dele af de juridiske fag, som i dag er obligatoriske fag, med fordel kan indgå som elementer af de nævnte formueret-

lige og offentligretlige fag eller henskydes til den forholdsvis rummelige overbygningsuddannelse (se under 5.2.5.).

Efter udvalgets kommissorium skal uddannelsen tilrettelægges "inden for en uændret studietidsramme, d.v.s. 4 i år". De udvalgsmedlemmer, som tillige er medlemmer af FLUSA, har oplyst, at denne til dels tvetydige formulering skal forstås således, at studietiden efter en reform skal være 4 i år, mod nu 4 i-5 år.

I den forbindelse finder udvalget anledning til at fremhæve, at de ovenfor gengivne synspunkter vedrørende studiets fremtidige indretning lettere ville kunne imødekommes, dersom uddannelsen ligesom de fleste andre samfundsvidenskabelige universitetsuddannelser blev normeret til 5 år. En del udvalgsmedlemmer så således helst, at uddannelsen kom til at bestå af en 3-årig grunduddannelse og en overbygningsuddannelse på 2 år, mens andre ville foretrække en grunduddannelse på 3i år og en 1i-årig overbygningsuddannelse (se nærmere under 5.4.2.).

I udvalget er der enighed om, at en grunduddannelse på 3 år ville være kortere end forsvarligt, dersom den skulle omfatte samtlige de fag, som efter den overvejende opfattelse i udvalget fremover bør være obligatoriske.

Udvalget har på denne baggrund drøftet spørgsmålet om grund- og overbygningsuddannelsens varighed inden for en samlet tidsramme på 4i år. Drøftelserne har resulteret i, at udvalgets medlemmer har kunnet mødes om et forslag, hvorefter visse af de fag, som alle studerende bør beskæftige sig med, nemlig skatteret og økonomi, kommer til at indgå som obligatoriske elementer (men med fri tidsmæssig placering), i en 1 ½-årig overbygning, som i øvrigt skal bestå af valgfri specialfag, se nærmere under 5.4.2. Inden for den opstillede studietidsramme på 4i år vil en 3-årig grunduddannelse omfattende de øvrige obligatoriske fag efter udvalgets opfattelse være tilstrækkelig lang.

5.4. Enkeltheder i udvalgets forslag

5.4.1. Fagene på grunduddannelsen

Udvalget stiller forslag om, at grunduddannelsen bygges op om to søjler bestående af henholdsvis de formueretlige og de offentligretlige fag, således at de studerende beskæftiger sig med begge fagområder gennem de første 3 år.

På grund af de strafferetlige emners særlige beskaffenhed anser udvalget det for mest hensigtsmæssigt, at den for alle juridiske kandidater nødvendige indføring i strafferetlige og straffeprocessuelle principper og regler henlægges til et selvstændigt fag, som bør placeres på grunduddannelsens 2. år.

De dele af fagene personret, folke- og EF-ret samt proces (i øvrigt), som fortsat bør være obligatoriske (se under 5.2.5.), lader sig forholdsvis ubesværet indpasse i de nævnte "søjlefag".

Udvalget foreslår således, at visse af de elementer, som i dag udgør procesfaget på 3. årsprøve, placeres i en materielretlig sammenhæng. Undervisningen i straffeprocess foreslås som nævnt forenet med strafferetsundervisningen. Undervisningen i domstolssystemets opbygning og øvrige organisatoriske forhold foreslås givet i tilslutning til behandlingen af stats- og forvaltningsapparatet i det offentligretlige fag på 1. år, mens en introduktion til de civilprocessuelle principper foreslås givet i forbindelse med gennemgangen af de forvaltningsretlige sagsbehandlingsregler. Undervisningen i de materielle dele af foged- og konkursretten foreslås givet i sammenhæng med det formueretlige fag på grunduddannelsens 2.-3. år.

Den foreslåede opdeling af faget proces skal alene forstås som en rent undervisningsmæssig foranstaltning, og udvalget forudsætter, at proceslærergruppen kommer til at forestå, medvirke eller rådgive ved tilrettelæggelsen af den spredte undervisning på grunduddannelsen. Proceslærergruppens undervisningsmæssige hovedindsats vil i øvrigt komme til at foregå inden for overbygningens rammer (se under 5.4.4.). Udvalget har ved sit forslag ikke taget

stilling til, hvorvidt procesfaget fortsat bør udgøre en helhed i forskningsmæssig henseende.

Der er enighed om, at familie- og arveretten i reduceret skikkelse bør indgå i grunduddannelsen (se under 5.2.5.). Under udvalgets drøftelser af spørgsmålet om, hvorledes faget bedst indpasses i grunduddannelsen, har en del af udvalgets medlemmer fremhævet det ønskelige i, at det bevares som et selvstændigt fag på 1. år. Til støtte herfor er navnlig henvist til, at faget udgør et afrundet hele og angår forholdsvis jordnære problemer, og at det derfor er særlig velegnet til begynderundervisning, ligesom det har vist sig at være egnet til at indgå i udskillelsesprøven efter studiets første år. Disse medlemmer finder endvidere, at faget med en placering på grunduddannelsens 2.-3. år ville optage plads til skade for studiet af de centrale formueretlige områder. Andre udvalgsmedlemmer har derimod anset det for ønskeligt, at den for alle juridiske studerende nødvendige indføring i familie- og arveret gives på grunduddannelsens 2.-3. år som led i den formueretlige søjle. Disse medlemmer har navnlig henvist til, at man ved at placere faget på 1. år risikerer, at der bliver for lidt tid til rådighed for de øvrige fag på 1. år. Risikoen for, at faget kommer til at optage plads til skade for studiet af grunduddannelsens "søjlefag" vil efter disse medlemmers opfattelse være mindre, hvis den nødvendige indføring i familieretten henskydes til et senere tidspunkt, hvor de studerende er godt inde i den almindelige formueret, idet den da vil kræve mindre tid end på 1. år.

Drøftelserne af spørgsmålet om familie- og arverettens placering på grunduddannelsen har ført til, at udvalget foreslår, at familie- og arveret i reduceret form bevares som et selvstændigt fag på 1. år, men med mindre karaktervægt end det formueretlige og det offentligretlige fag ved prøven efter dette år.

For så vidt angår de øvrige obligatoriske fag, som bør indgå i uddannelsen, er der enighed om at foreslå, at retshistorie, -lære og -sociologi kommer til at udgøre et selvstændigt fag, som

bør placeres på uddannelsens 2. år. En del udvalgsmedlemmer ville dog have foretrukket, at de studerende gennem hele grunduddannelsen skulle beskæftige sig med almene fag, og havde derfor helst set faget retssociologi placeret på det 3. år. Det er imidlertid den overvejende opfattelse i udvalget, at grunduddannelsens sidste år bør være forbeholdt studierne af de omfattende formue- og offentligretlige fag.

Endvidere har der i udvalget været almindelig enighed om det ønskelige i at placere et alment fag på 1. år (se under 5.2.6.), således at de studerende derigennem fra studiets start kan se juraen i en bredere sammenhæng og tillige få et fundament for undervisningen i det foreslåede almene fag på 2. år. Det foreslås derfor, at der på 1. år placeres et alment fag, der i bekendtgørelsesforslaget er benævnt: Indføring i forholdet mellem ret og samfund. Faget forudsættes at få nogenlunde samme omfang som det nuværende fag samfundsfilosofi (i Århus).

5.4.2. Grunduddannelsens varighed

Der har i udvalget været overvejende enighed om at foreslå obligatoriske kurser i skatteret og i økonomi, og om, at disse kurser bør tages efter afslutningen af grunduddannelsens "søjlefang", d.v.s. efter 3. studieår. Der er endvidere enighed om, at uddannelsen bør sikre, at alle juridiske kandidater er i besiddelse af et elementært kendskab til selskabsret.

Under diskussionen om, hvorledes de nævnte obligatoriske fagelementer bør indpasses i uddannelsen, har en del udvalgsmedlemmer anset det for en ønskelig løsning, om der på grunduddannelsen efter afslutningen af dennes øvrige fag blev afsat et semester til koordinerede kurser i elementær selskabsret, skatteret, erhvervsreguleringsret, økonomi og regnskabslære. Denne løsning ville indebære, at grunduddannelsen blev strakt over 3½ år og overbygningssuddannelsen over 1 år (se under 5.3.). Til støtte herfor er bl.a. henvist til, at placeringen af de nævnte kurser på grunduddannelsens sidste semester ville sikre en tilstrækkelig koordi-

nering af disse for alle juridiske kandidater nødvendige emner, og at de studerende, som påtænker at specialisere sig på et eller flere af disse fagområder, ville få det bedst mulige grundlag for at sammensætte et studieprogram for overbygningsuddannelsen. Andre udvalgsmedlemmer har været betænkelige ved den skitserede løsning, navnlig fordi de har fundet, at det omtalte sidste semester på grunduddannelsen i kraft af dets placering i uddannelsesforløbet kunne virke blokerende for den sammenhæng, der bør være mellem grunduddannelsens fællesfag og overbygningens specialfag, og som er hovedsigtet med den foreslåede uddannelsesstruktur. Disse medlemmer har endvidere fundet, at den nævnte løsning på grund af fagkombinationen og den tilstræbte koordinering ville indebære en obligatorisk specialisering, som i hovedsagen er rettet mod juristfunktioner i den private sektor, og at dette ikke ville harmonere med den opstillede målsætning for uddannelsen.

Drøftelserne af de nævnte spørgsmål har resulteret i, at udvalget foreslår, at elementære kurser i skatteret og økonomi henskydes til overbygningsuddannelsen, således at de skal indgå som obligatoriske elementer i alle studerendes studieprogram. Ved dette forslag sikres en vis fleksibilitet, idet det giver de studerende valgfrihed med hensyn til de obligatoriske kursers tidsmæssige placering og dermed mulighed for at kombinere dem med egnede valgfri kurser. Efter forslaget vil de studerende således kunne vælge mellem driftsøkonomi (eventuelt med elementær regnskabslære) og nationaløkonomi (eventuelt med elementær budgetteori), - et valg, som til dels vil afhænge af den studerendes øvrige studieprogram, herunder om han/hun sigter mod beskæftigelse i den private sektor eller den offentlige forvaltning. Forslaget indebærer, at grunduddannelsen strækkes over 3 år og overbygningsuddannelsen over 1 1/2 år.

Udvalget foreslår endvidere, at den elementære indføring i selskabsret gives som led i grunduddannelsens formueretlige **søjle-**fag.

5.4.3. Grunduddannelsens nærmere tilrettelæggelse

Grunduddannelsens første år foreslås i **bekendtgørelsesudkastets** § 3, stk. 1, sammensat af fagene

- 1) dele af formueret med aftaleret og erstatningsret
- 2) dele af den offentlige ret
- 3) familie- og arveret samt
- 4) indføring i forholdet mellem ret og samfund.

Udvalget forestiller sig, at de to førstnævnte fag kommer til at indgå i undervisningen med samme vægt, og forudsætter, at det almenene fag tillægges nogenlunde samme omfang som det nuværende fag samfundsfilosofi i Århus.

Det forudsættes endvidere, at universiteterne giver de 1. års-studerende mulighed for at få en praktisk orienteret, kort indføring i juridisk kildesøgning omfattende bl.a. den elektroniske informationssøgning.

Da udskillelsesprøven efter første år bør bevares, og da der under den 3-årige grunduddannelse ikke er plads til propædeutisk undervisning, har det været nødvendigt at udskille dele af de sammenhængende formue- og offentligretlige fag til 1. årsprøve. For formuerettens vedkommende anser udvalget det for mest hensigtsmæssigt at placere aftaleretten (herunder de vigtigste regler om kontrakthabilitet) og erstatningsretten, som sammen med arveretten angår de vigtigste private retsstiftende kendsgerninger, på første år. For så vidt angår det offentligretlige fag forudsætter udvalget, at det ud over forvaltnings- og domstolsapparatet kommer til at omfatte de fleste af de statsretlige emner, herunder magtfordelingslæren, lovgivningsproceduren og frihedsrettigheder. Udvalget er dog åben over for, at visse dele af dette emneområde udskydes til senere, f.eks. anordninger og domstolsprøvelse, som mest hensigtsmæssigt behandles sammen med de beslægtede forvaltningsretlige spørgsmål, og sådanne frihedsrettigheder, som bedst studeres i forbindelse med senere placerede fag.

Den nødvendige begrænsning af familie- og arveretten forudsættes foretaget inden for navnlig testamentsretten.

For at sikre at udskillellesprøven kan have den ønskede effekt, er det efter udvalgets opfattelse tilstrækkeligt at kræve, at de juridiske fag (lige som i dag) skal bestås samtidig, jfr. forslaget § 8, stk. 2, og at der opnås mindst karakteren 6 i hvert af de juridiske fag, jfr. forslaget § 10, stk. 3, 2. pkt. Efter den gældende bekendtgørelses § 14, stk. 3, kræves som et minimum karaktererne 6 og 7 i de juridiske fag.

Efter forslaget § 10, stk. 2, 2. pkt., kan universitetet bestemme, at bedømmelsen "bestået"- "ikke bestået" skal anvendes ved prøven i det almene fag.

Grunduddannelsens 2.-3. år omfatter efter udkastets § 3, stk. 2, fagene

- 1) formueret med udvalgte dele af international privatret samt udvalgte dele af selskabsret og af civil tvangsfuldbyrdelse,
- 2) offentlig ret samt udvalgte dele af civilproces og af folke- og EF-ret,
- 3) strafferet og straffeprocess samt
- 4) retshistorie, almindelig retslære og retssociologi.

Udvalget forudsætter, at undervisningen i de to sidstnævnte fag tilrettelægges med henblik på, at fagene kan afsluttes på grunduddannelsens 4. semester, således at de studerende i 5. og 6. semester alene behøver at beskæftige sig med det formueretlige og det offentligretlige hovedfag. Undervisningen i strafferet og -proces samt retshistorie m.v. vil tilsammen antagelig lægge beslag på lidt under halvdelen af den tid, der er til rådighed på 3.- 4. semester.

Undervisningen i det formueretlige fag på 2.-3. år omfatter efter udvalgets forslag læren om køb, obligationsrettens almindelige del, ejendomsret/tingsret, herunder navnlig sikringsakter, pan-

teret, materiel foged- og konkursret samt udvalgte dele af selskabsretten og af den internationale privatret.

Den offentligretlige undervisning på 2.-3. år omfatter navnlig stats- og forvaltningsretlige hjemmels- og prøvelsesproblemer samt forvaltningsprocessen. Endvidere skal undervisningen omfatte de civilprocessuelle principper samt folke- og EF-ret i grundtræk.

Beskrivelsen i § 3, stk. 2, nr. 1 og 2, af henholdsvis det formue- og det offentligretlige fag på 2. - 3. år omfatter også de emner, som indgår i de tilsvarende fag på 1. år, jfr. § 3, stk. 1, nr. 1 og 2. Udskillellesprøven efter 1. år udelukker således lige så lidt som placeringen af undervisningen i de pågældende emner på 1. år, at de indgår i grundlaget for prøver i det formue- respektive det offentligretlige fag ved grunduddannelsens afslutning. En tydeliggørelse heraf er foretaget ved udkastets § 11, stk. 2, 1. pkt.

Efter udvalgets forslag forudsættes behovet for en højere grad af koordinering af de privat- og offentligretlige synsvinkler (se under 5.2.2) i første række tilgodeset ved udformningen af de specialfag, universiteterne udbyder på overbygningsuddannelsen (se nærmere under 5.4.4.). Udvalget anser det imidlertid for ønskeligt, om der også på grunduddannelsen vil vise sig at blive plads til undervisning, som sigter mod at udvikle de studerendes forståelse for og at eksemplificere den nære indholdsmæssige sammenhæng mellem de retlige reguleringsformer, der behandles i de forskellige discipliner. Som eksempler kan der peges på sammenhængen mellem familie- og socialretlige regler, kontrakt- og markedsføringsretlige regler samt miljøretten. Efter udvalgets opfattelse kan og bør den omtalte sammenhæng berøres i forbindelse med den almindelige undervisning i fagene på grunduddannelsen. Endvidere finder udvalget, at universiteterne bør have adgang til at tilrettelægge undervisning, som særligt sigter mod at udvikle de studerendes forståelse "på tværs af" hovedfagene, således at denne undervisning kan indgå i grundlaget for én af prøverne i såvel

det formueretlige som det offentligretlige fag ved grunduddannelsens afslutning, jfr. udkastets § 11, stk. 2, 2. pkt., som alene skal ses på denne baggrund.

5.4.4. Overbygningsuddannelsen

For at overbygningsuddannelsen skal kunne leve op til de krav, der er opstillet af udvalget (se under 5.3.), er det nødvendigt, jft de udbudte specialfag kommer til at befinde sig på et højere fagligt niveau end det, der generelt kendetegner de kurser, som udbydes under den nuværende kursusordning, og at den enkelte studerende får størst mulig frihed til at sammensætte sin overbygningsuddannelse således, at den retter sig mod den ønskede juridiske erhvervsfunktion. Valgfriheden bør dog være undergivet den begrænsning, der følger af, at overbygningsuddannelsens fagelementer skal have en spændvidde, som kan sikre den nødvendige videreudvikling af metodiske færdigheder.

Udvalget finder det navnlig vigtigt, at universiteterne sørger for, at overbygningsuddannelsens valgfri juridiske kurser så vidt muligt udformes med henblik på, at den retlige regulering på en række praktisk vigtige specialområder sættes i relation til de almene retsgrundsætninger og principper, der er behandlet i de forholdsvis abstrakte fag på grunduddannelsen, således at de studerende beskæftiger sig med disse på et mere avanceret niveau. Ved fastsættelsen af kursernes nærmere indhold og læremål bør universiteterne desuden udnytte de på adskillige reguleringsområder nærliggende muligheder for koordinering af navnlig de privat- og offentligretlige synsvinkler og for inddragelse af problemstillinger, som lægger op til analyse på tværs af de traditionelle juridiske disciplinopdelinger.

I den forbindelse bør universiteterne etablere et tættere samarbejde med de arbejdsområder, hvor kandidaterne til sin tid må forvente at kunne finde beskæftigelse, så man kan være bekendt med de juridiske problemer, der opstår her.

Den af udvalget tilstræbte faglige styrkelse af uddannelsens special i seringsfase forudsætter, at de kurser, som udbydes på overbygningsuddannelsen, nøje afstemmes med fagindhold og læremål på grunduddannelsen. Det er derfor nødvendigt, at der etableres en nær forbindelse mellem de kurser, der udbydes på overbygningsuddannelsen, og den undervisning og forskning, der finder sted på de forskellige centrale fagområder, herunder dem, der som f.eks. procesretten efter udkastet kommer til at indtage en mere tilbagetrukket plads på grunduddannelsen. Denne forbindelse kan efter udvalgets opfattelse kun sikres ved, at studienævnet sørger for, at de enkelte overbygningskurser får en fast tilknytning til en eller flere af de faste lærere, således at den eller de pågældende lærere kommer til at stå for eller føre tilsyn med de enkelte kursers nærmere indhold, herunder det anvendte undervisningsgrundlag, undervisningsplaner, eksamenskrav m.v., og deres sammenhæng med de øvrige kurser, som udbydes. Under en sådan ordning vil det være værdifuldt at bibeholde eksterne lærere.

Efter udvalgets opfattelse bør den enkelte studerende i princippet være frit stillet med hensyn til, hvilke juridiske specialfag der skal indgå i overbygningsuddannelsen. Denne skal dog indeholde et kursus i skatteret og et kursus i økonomi (eventuelt med elementær regnskabslære eller budgetteori afhængig af, om den studerende vælger drifts- eller nationaløkonomi), jfr. udkastets § 4, stk. 2, 3. pkt., og se nærmere under 5.4.2.

Hvert af de nævnte obligatoriske kurser skal udgøre én studieenhed, d.v.s. 1/6 årsværk. Et årsværk svarer til en fuldtidsstuderendes arbejde i ét år, jfr. § 2. Overbygningsuddannelsen skal omfatte ialt 9 studieenheder. Udvalget går ud fra, at de fleste kurser kommer til at udgøre én studieenhed, men ønsker ikke at udelukke, at universiteterne udbyder eller godkender (jfr. § 15) mere eller mindre omfattende kurser angående egnede emner, jfr. herved udkastets § 11, stk. 3, nr. 5, hvorefter vægten af karakterer i de enkelte kurser skal fastsættes efter en vurdering af det enkelte kursus.

For at sikre, at den enkelte studerende nøje overvejer specialiseringsfasens tilrettelæggelse, skal han eller hun efter udkastets § 4 på forhånd sammensætte et studieprogram for overbygningsuddannelsen. Kravet herom svarer til, hvad der gælder på oeconstudiet.

Udkastets § 4 foreskriver endvidere, at den studerendes studieprogram skal godkendes af universitetet. Forslaget, som også på dette punkt svarer til, hvad der gælder på oeconstudiet, skal sikre, at den studerende har gennemtænkt studieprogrammets sammensætning, herunder sammenhængen mellem de valgte kurser set i relation til de forskellige beskæftigelsesmuligheder. Godkendelseskravet skal endvidere sikre, at studieprogrammet lever op til de krav, der fremgår af udkastets § 4, stk. 2-3, herunder det nødvendigvis vagt formulerede krav om, at de valgfri fag tilsammen skal dække et ikke for snævert afgrænset emneområde. Sidstnævnte krav er alene opstillet af hensyn til, at fagsammensætningen skal sikre, at den studerendes overbygningsuddannelse får den for videreudviklingen af de metodiske færdigheder nødvendige spændvidde (se ovenfor), og udelukker selvsagt ikke, at den studerende sammensætter sit studieprogram således, at det entydigt peger i retning af f.eks. ansættelse i det private erhvervsliv, centraladministrationen eller retssektoren. Bl.a. fordi universiteterne ved kursusudbuddets sammensætning og fastsættelsen af de enkelte kursers indhold bør og i vid udstrækning vil kunne tilgodese, at den enkelte studerendes studieprogram kan leve op til de krav, der bør stilles til overbygningsuddannelsen, går udvalget ud fra, at godkendelsen af studieprogrammer i langt de fleste tilfælde bliver en formssag.

I den forbindelse bemærkes særligt, at de maksimalt 3 valgfri kurser vedrørende ikke-juridiske emner, som kan indgå i et studieprogram, enten vil være udbudt eller godkendt af universitetet med særlig henblik på den juridiske overbygningsuddannelse, jfr. udkastets § 4, stk. 3, 2. pkt., sammenholdt med § 15.

I de formentlig ret få tilfælde, hvor et studieprogram virker mindre vel gennemtænkt set i forhold til de forskellige juridiske

erhvervsfunktioner eller forekommer for snævert sammensat, bør spørgsmålet om ændret fagsammensætning drøftes med den studerende. De ulemper, der (alt efter den studerendes ønsker om fremtidigt beskæftigelsesområde) kan være forbundet med den påtænkte fagkombination, bør således påpeges, og vejledning gives. Overbygningsuddannelsens sammensætning bør imidlertid så vidt muligt overlades til den enkelte studerendes eget valg (på informeret grundlag), og udvalget forudsætter, at godkendelse kun nægtes i de tilfælde, hvor studieprogrammet dækker et for snævert afgrænset emneområde, eller ikke er foreneligt med de øvrige (ret præcist angivne) krav, som fremgår af § 4, stk. 2-3.

Den studerende bør ikke være afskåret fra at ændre sit studieprogram. Ændring skal dog godkendes i overensstemmelse med de anførte retningslinier. Idet den obligatoriske selvstændige skriftlige afhandling efter udkastet skal udarbejdes i tilknytning til et af de juridiske kurser, som er optaget i studieprogrammet, er det ikke nødvendigt, at dette angiver, hvilke kurser der agtes afsluttet på denne måde, jfr. § 5, stk. 2, og nærmere herom nedenfor. Det er heller ikke nødvendigt, at den studerende i studieprogrammet angiver eventuelt påtænkte afløsningsopgaver, jfr. § 5, stk. 1. Godkendelse efter denne bestemmelses 2. pkt., må bl.a. forudsætte, at det valgte emne ikke, når det sammenholdes med de af den studerende i øvrigt valgte emner, er uforeneligt med de krav, der efter § 4, stk. 2-3, må stilles til overbygningsuddannelsen.

Ved udkastets § 4, stk. 4, er det overladt til universitetet at fastsætte nærmere regler om godkendelsesproceduren. Denne udformes formentlig mest praktisk i overensstemmelse med de retningslinjer, som praktiseres på oecon-studiet, hvor godkendelse af studieprogrammer kan gives af studienævnets sekretariat og en faglærer, mens beslutning om at nægte godkendelse skal træffes af studienævnet. Udkastets § 4, stk. 4, 2. pkt., muliggør en tilsvarende ordning.

For at muliggøre sammensætningen af studieprogrammer må universiteternes kursusudbud til enhver tid være fastlagt for de kommende

tre semestre. Inden for dette tidsrum bør der udbydes et så stort antal kurser, at de studerende, som sigter mod beskæftigelse inden for henholdsvis retssektoeren, den offentlige forvaltning og det private erhvervsliv, kan vælge mellem et passende antal kurser.

Efter udkastet skal universiteterne udbyde et (obligatorisk) elementært kursus i skatteret og (alternativt obligatoriske) kurser i driftsøkonomi (eventuelt med elementær regnskabslære) og nationaløkonomi (eventuelt med elementær budgetteori).

Som eksempler på valgfri kurser angående juridiske emner, der nærliggende kan indgå i kursusudbuddet, skal udvalget pege på ansættelses- og kollektiv arbejdsret, bygge- og entrepriseret, EDB-ret (med retsinformatik), finansieringsret, forsikringsret, immaterialret, insolvensret, internationale organisationer, kommunalret, kreditsikring (kaution m.v.), lejeret og boligregulering, markedsføring- og monopolret, miljøret, omsætning af fast ejendom, planlovgivning, regnskabsret, socialret og transportret.

Som eksempler på kurser angående ikke-juridiske emner peges på kriminologi, offentlige budgetter, offentlig forvaltning, offentlig udgiftspolitik, organisationsteori og regnskabsanalyse.

Herudover bør universiteterne gennem kursusudbuddet sikre, at de fag, der som civilproces, EF-ret, familie- og arveret, fogedret, konkursret samt strafferet og -proces fortsat skal indgå i studiets fællesfase, men som efter udkastet vil blive mindre omfattende end under den nuværende studieordning, udbygges således, at de studerende i kraft af grunduddannelsen og deres valg af egnede kurser får mulighed for at beskæftige sig med disse fagområder i mindst samme omfang som under den nuværende uddannelse. De kurser, der udbydes på de nævnte fagområder, bør således (ligesom de øvrige kurser på overbygningsuddannelsen) bygge videre på og undgå gentagelse af den undervisning, der er givet på grunduddannelsen. Kursusudbuddet bør tillige omfatte kurser, som på tilsvarende måde udbygger den obligatoriske undervisning i selskabsret

og i skatteret. Som eksempler på udbygningskurser, der bør indgå i kursusudbuddet, skal udvalget pege på dødsbobehandling (herunder arve- og skifteret samt beskatningsregler), fogedret og kreditorordninger, forsørgelsesret (familie- og socialret), materiel EF-ret, retssagers forberedelse og behandling, selskabsret og selskabsbeskatning samt special strafferet.

Navnlig for de ikke-juridiske kursers vedkommende er det en nærliggende mulighed at etablere et samarbejde med de økonomiske uddannelser og forvaltningsuddannelserne, således at de juridiske studerende får mulighed for at følge egnede kurser, der udbydes som led i de andre uddannelser, jfr. herved § 15.

Også for så vidt angår visse af de juridiske kurser vil etablering af et tilsvarende samarbejde med det erhvervsjuridiske fagområde på handelshøjskolerne m.v. være en nærliggende mulighed.

Kravet om, at den studerende skal udarbejde en selvstændig skriftlig afhandling er en nyskabelse. Varetagelsen af den nødvendige vejledning af de studerende ville på grund af det forholdsvis store studentertal formentlig udgøre en uforholdsmæssig stor belastning af universiteternes ressourcer, hvis nyordningen blev udformet på samme måde som den specialeordning, der kendes på de andre videregående uddannelser. Udvalget foreslår derfor, at den obligatoriske skriftlige afhandling skal udarbejdes inden for rammerne af et af de udbudte valgfri kurser, jfr. nærmere udkastets § 5, stk. 2. Ved denne ordning opnås, at forbruget af de ressourcer, det bliver nødvendigt at anvende til vejledning af de studerende, som ikke vælger at skrive afløsningsopgave (jfr. § 5, stk. 1), begrænses mest muligt, ligesom den antagelig i sig selv kan sikre en rimelig fordeling af vejledningsopgaver m.v. mellem universitetslærerne.

For at markere betydningen af det arbejde, den studerende bør lægge i udarbejdelsen af den selvstændige afhandling, er den karakter, der gives herfor, tillagt vægten 2, d.v.s. dobbelt så meget som de karakterer, der ellers kan opnås i kursusfag omfattende én

studieenhed, jfr. nærmere udkastets § 11, stk. 3, nr. 5. Denne bestemmelses 2. pkt. sammenholdt med indledningsordene i § 5, stk. 2, indebærer, at karakteren for en afløsningsopgave (§ 5, stk. 1) tillægges dobbelt vægt i det omfang, den afløser et kursusfag omfattende én studieenhed.

Udkastets § 5, stk. 1, viderefører den nugældende ordning, hvorefter de studerende har mulighed for at afløse indtil 3 kursusfag ved udarbejdelsen af én eller flere selvstændige skriftlige afhandlinger om et godkendt juridisk emne. Det bemærkes herved, at udkastet ikke udelukker, at universiteterne udformer prøveformerne således, at de studerende kan eller skal udarbejde mindre skriftlige arbejder, som danner grundlag for eksamination i overbygningskurser eller på grunduddannelsen. Se udkastets § 11, stk. 1, og § 13, stk. 2, nr. 6, som bl.a. bør anvendes til at give de studerende en vis træning af betydning for udarbejdelsen af den obligatoriske skriftlige afhandling.

Det har under udvalgets drøftelser været nævnt, at en praktikperiode burde indgå i overbygningsuddannelsen. Da det er udvalgets umiddelbare skøn, at det næppe vil være praktisk muligt at etablere en praktikordning omfattende alle juridiske sektorer, og da en nærmere stillingtagen måtte forudsætte en udredning, som ville berede store vanskeligheder, stilles der imidlertid ikke forslag herom.

Det faglige niveauløft, som tilsigtes med den foreslåede overbygningsuddannelse i sammenligning med de nuværende kursusfag, vil indebære en forskydning af fortrinsvis de fastansatte læreres indsats i forskningsmæssig retning, således at behovet for undervisningsmæssig aflastning på grunduddannelsen vil vokse. Der vil ske en yderligere udvikling i denne retning i det omfang, der - som en konsekvens af dels den ændrede overbygningsuddannelse, dels de nye regler for rekruttering af adjunkter til videnskabelige stillinger på universiteter og andre læreanstalter - bliver flere, som ønsker at gennemføre et licentiatstudium som supplement til den juridiske kandidatuddannelse.

For at kunne imødekomme det i de kommende år voksende behov for ansættelse af kvalificerede lærere ved de juridiske fakulteter og i de erhvervsjuridiske faggrupper ved handelshøjskolerne finder udvalget, at der er behov for fra universiteternes side at yde en ekstra indsats for at øge antallet af licentiatstuderende.

5.4.5. Prøver og karakterer

Efter udkastet er det overladt til universiteterne at bestemme antallet og formen af prøver i de enkelte fag, jfr. § 11, stk. 1, og 13, stk. 2, nr. 6-8. Disse bestemmelser må dog sammenholdes med § 5, stk. 2, som forudsætter, at de studerende får mulighed for at afslutte alle valgfri juridiske kurser på overbygningsuddannelsen ved udarbejdelse af en selvstændig skriftlig afhandling.

Udvalget forudsætter, at universiteterne udformer en af prøverne i det formue- og/eller det offentligretlige fag ved grunduddannelsens afslutning efter samme retningslinier som den nuværende konkrete opgave på 4. årsprøve.

Udvalget forudsætter endvidere, at prøveformerne bliver mere varierede end under den nuværende studieordning. I udvalget er der således peget på, at mundtlige prøveformer bør anvendes i videre omfang end i dag, og at universiteterne under øget anvendelse af den mundtlige prøveform bør variere denne, således at der gives forskellige muligheder for forberedelse, herunder eksamination på grundlag af skriftlige oplæg udarbejdet af én, eventuelt flere, studerende. Se herved udkastets § 10.

Det bør endvidere overvejes, hvorvidt også den skriftlige prøveform kan varieres, således at der ikke udelukkende stilles konfliktløsningsspørgsmål, men også konfliktforebyggende spørgsmål.

Navnlig fordi enkeltfagskarakterer og karaktergennemsnit tillægges forholdsvis stor betydning af aftagerne af de juridiske kandidater, finder udvalget, at der til betryggelse af de studerendes

retssikkerhed bør stilles krav om, at mindst 2/3 af uddannelsen skal dokumenteres ved prøver, som undergives ekstern censur. (Se nærmere udkastets § 7). Til støtte herfor henvises endvidere til, at kontakten mellem universiteternes lærere og eksterne censorer sikrer, at universiteterne til stadighed kan have føling med de forskellige juridiske ansættelsesområders behov.

I den forbindelse finder udvalget anledning til at bemærke, at det vil være et naturligt led i bestræbelserne for at udvide arbejdsmarkedet for jurister - og en nærliggende konsekvens af den øgede specialisering gennem overbygningsuddannelsen - at censorerne ved den juridiske uddannelse hentes fra en række forskellige juridiske erhvervsområder inden for den offentlige og den private sektor således, at censorerne tilsammen har en så alsidig uddannelses- og erhvervsmæssig baggrund som muligt inden for de givne faglige rammer, jfr. § 11, stk. 3, i undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 352 af 18. juli 1983 (censorbeskikkelsesbekendtgørelsen). For at der fortsat kan drages nytte af de værdifulde generalistkvalifikationer, som er repræsenteret i det nuværende censorkorps, vil en sådan bredere sammensætning formentlig mest hensigtsmæssigt kunne opnås ved en forøgelse af antallet af censorer, således at udvidelsen primært sker ved beskikkelse af censorer fra administrationen, det private erhvervsliv, organisationer m.v.

Efter udkastet skal den eller de prøver, som kommer til at danne grundlag for karaktergivningen i det enkelte fag, (se § 11, stk. 1, og § 13, stk. 2, nr. 8), bestå med mindst karakteren 3. Og som tidligere nævnt skal den studerende i hvert af de juridiske fag, som indgår i udskillelsesprøven efter 1. år, opnå mindst 6. Jfr. § 10, stk. 3.

Efter § 8, stk. 1, 2. pkt., kan fag, der er bestået med en karakter på 6 eller derover, ikke tages om. Dette er en ændring set i forhold til den nuværende studieordning, men svarer til, hvad der gælder på de øvrige videregående uddannelser.

Til beståelse af juridisk kandidateksamen kræves en gennemsnitskvotient på mindst 6.0 (jfr. udkastets § 10, stk. 4, som svarer til § 16 i den gældende bekendtgørelse).

Den vægt, hvormed karaktererne i de enkelte fag skal indgå i det endelige eksamensresultat, fremgår af udkastets § 11, stk. 3. Ved udformningen heraf har udvalget taget udgangspunkt i, at overbygningsuddannelsens kurser tilsammen skal omfatte 9 studieenheder, og at kurser, som omfatter én studieenhed, ligesom under den nuværende kursusfagordning bør tillægges karaktervægten 1.

Idet karakteren for den obligatoriske skriftlige afhandling foreslås tillagt dobbelt vægt (se under 5.4.4.), bliver overbygningsuddannelsens samlede karaktervægt herefter iflg. udkastet 10. Den samlede vægt af karaktererne i grunduddannelsens fag foreslås fastsat til 17 (eventuelt 16å, hvis universitetet bestemmer, at det almene fag på 1. år ikke skal være karakterbærende, jfr. § 10, stk. 2, 2. pkt.).

Sammenlignet med, hvad der gælder under den nuværende studieordning, (jfr. den gældende bekendtgørelses § 14, stk. 2) indebærer forslaget, at overbygningsuddannelsens karakterer kommer til at indgå med betydelig større vægt i det samlede resultat. Herved har udvalget ønsket at understrege, at reformforslagets hovedsigte er øget specialiseringsmulighed og faglig styrkelse af uddannelsens specialiseringsfase.

5.5. Uddannelseskombinationer med juridiske studieelementer

Almindelige bestemmelser om etablering af specielle uddannelsesforløb, som kan indgå i eller supplere andre videregående uddannelser, og om meritoverførelse til den juridiske kandidatuddannelse findes i udkastets §§ 14-15. § 14 vedrører alene tilrettelæggelsen af uddannelsesforløb, som kan indgå i eller supplere andre uddannelser ved de videregående uddannelsesinstitutioner. Bestemmelsen indebærer således ingen ændring af mulighederne for, at universiteterne giver tilbud om deltagelse i enkeltkurser, som

udbydes til de juridiske studerende. Se nærmere cirkulære af 15. juni 1977 om enkeltkurser ved uddannelsesinstitutioner under direktoratet for de videregående uddannelser. Navnlig efter den faglige styrkelse af overbygningsuddannelsens kurser, som tilsigtes med udvalgets forslag, vil det være nærliggende at udnytte cirkulæret i videre omfang end hidtil, således at deltagelse i enkeltkurser i højere grad kommer til at indgå i efteruddannelsen af de juridiske kandidater.

I udkastets § 16 er indsat en regel, som tager særlig sigte på studieskift fra den erhvervsjuridiske uddannelse ved handelshøjskolerne m.v. til den juridiske kandidatuddannelse.

Den erhvervsjuridiske uddannelse ved handelshøjskolerne m.v. blev oprettet i 1984. Den er indtil videre etableret som en 3-årig mellemuddannelse omfattende såvel et erhvervsøkonomisk som et erhvervsjuridisk fagområde. De to fagområder indgår i uddannelsen med lige stor vægt.

Den erhvervsjuridiske del af uddannelsen omfatter den for erhvervsvirksomhed relevante del af juraen. Fagindholdet er virksomhedsorienteret og tager derfor udgangspunkt i funktionelt bestemte problemkredse frem for de traditionelle juridiske faginddelinger. Herved skabes grundlag for et juridisk-økonomisk integreret uddannelsesforløb og for at realisere uddannelsens målsætning, som går ud på at sætte de studerende i stand til og opøve de studerende i at bruge juraen præventivt til forebyggelse af konflikter og indgreb som led i en integreret juridisk-økonomisk styring af erhvervsvirksomheder.

Da det første hold studenter først har påbegyndt uddannelsen i september 1984, finder udvalget det ikke muligt at opstille regler for meritoverførelse fra den erhvervsjuridiske uddannelse til jurastudiet. Med § 16 i bekendtgørelsesudkastet er der imidlertid formuleret en bestemmelse, der er tilstrækkelig rummelig til at dække den angivne situation.

Udvalget forudsætter, at der i løbet af 1-2 år optages forhandlinger mellem de to universiteter med henblik på at udforme fælles retningslinier for adgangsbetingelserne for erhvervsjurister til den juridiske kandidatuddannelse. Efter udkastets § 16 skal de berørte handelshøjskoler m.v. inddrages i forhandlingerne. Det bør sikres, at erhvervsjuridiske dimmittenders videre uddannelse til cand.jur. ikke bliver afhængig af optagelse gennem den almindelige kvote under adgangsreguleringen, og at den kvote, der afsættes for optagelse af erhvervsjuridiske dimmittender på jura-studiet, eventuelt i form af specielt tilrettelagte uddannelsesforløb (jfr. § 16, sidste led), ikke kommer til at bevirke en stramning af de almindelige adgangsbetingelser.

I overensstemmelse med rekkommendationerne i Knud Larsen-udvalgets handlingsplan er forslaget til nyt jurastudium lagt således til rette, at det giver gode muligheder for kombinationsuddannelser på tværs af tidligere faggrænser.

Da den foreslåede grunduddannelse som anført ovenfor (under 5.3.) ikke kan stå alene, fraråder udvalget at dimmittere cand.jur.-studerende med en selvstændig grad efter grunduddannelsen. Derimod findes det anbefalelsesværdigt bl.a. gennem en smidig meritoverførselspraksis at muliggøre vandringer fra jurastudiet efter grunduddannelsen til andre afsluttende studieforløb med gode beskæftigelsesudsigter. Det er over for udvalget oplyst, at der allerede - under forudsætning af accept fra institutionernes side - vil være mulighed for sådanne vandringer til:

- en overbygning med et HD-studium på handelshøjskolerne, f.eks. inden for regnskabsvæsen, organisation, transportøkonomi eller finansiering,
- bifag i økonomi ved Århus Universitet (afsætningsøkonomi med overvejende internationalt sigte),
- eksport-sprog med international afsætningsøkonomi,
- internationale studier med henblik på internationale organisationer m.v.

Hvis der i løbet af nogle år kan etableres et eller flere bæredygtige forskningsmiljøer som basis for en erhvervsjuridisk kandidatuddannelse, er det også ønskeligt, at der skabes mulighed for, at cand.jiir. studerende kan vælge at skifte hertil.

5.6. Ikrafttræden m.v.

Udvalgets udkast til rammebekendtgørelse indebærer en ret omfattende omlægning af uddannelsen og overlader det i vidt omfang til universiteterne at udfylde de opstillede rammer. For at give universiteterne tilstrækkelig tid til dette arbejde, herunder navnlig tilrettelæggelsen af og tilvejebringelsen af eventuelt nyt undervisningsmateriale til brug for de nye fag på uddannelsens første år, foreslår udvalget, at studiereformen først skal have virkning fra den 1. september 1987. Se nærmere udkastets § 18.

5.7. Forslagets økonomiske konsekvenser

Udvalget har fået til opgave at foreslå en reform af jurauddannelsen inden for en studietidsramme på 4½ år. Inden for denne tidsramme foreslår udvalget en anden strukturering af uddannelsesforløbet end i dag, bl.a. ved en opdeling i en 3-årig grunduddannelse og en overbygningsuddannelse af li års varighed. Udvalget foreslår desuden et prøveforløb, som for en del afviger fra den nuværende opdeling i årsprøver. Med hensyn til fagindhold og -forløb foreslår udvalget bl.a., at der etableres et formueretligt og et offentligretligt fag, som begge skal strække sig over uddannelsens 2.-3. år, og at hvert af disse fag kommer til at omfatte elementer, som hidtil har udgjort (dele af) selvstændige discipliner.

Etableringen af overbygningen i tæt forbindelse med grunduddannelsesforløbet vil stille større krav til universiteternes planlægning end den gældende kursusfagordning, ligesom det bliver nødvendigt med en vis udvidelse af kursusudbuddet. Den studerende skal inden starten på overbygningsuddannelsen have besluttet samtlige overbygningsfag, og universiteterne skal således på for-

hånd udbyde en passende vifte af tilbud, der giver den studerende et reelt valg.

Udvalgets forslag om rammerne for navnlig uddannelsens 2.-3. år vil kræve større lærersamarbejde med hensyn til tilrettelæggelse og afvikling af undervisningen end under den nuværende studieordning.

Udkastet overlader det i vidt omfang til det enkelte universitet at udfylde rammen for uddannelsen, bl.a. ved at tage stilling til, under hvilken form de studerende skal undervises - ved forelæsninger eller på mindre hold.

Det er desuden overladt til universiteterne at beslutte, hvor mange prøver der skal danne grundlag for karakterer i de enkelte fag, og under hvilke former disse prøver skal afholdes.

Det er derfor vanskeligt for udvalget at udtale sig præcist om de økonomiske konsekvenser af reformen. Visse elementer i reformen, således navnlig den foreslåede overbygningsuddannelse, vil isoleret betragtet kræve yderligere ressourcer, mens andre elementer, herunder det reducerede omfang af visse af de nuværende hovedfag på grunduddannelsen, isoleret set vil indebære besparelser. Det forslag til ændret studiestruktur, der er skitseret i betænkningen, vil derfor nødvendigvis betyde en omfordeling af ressourcerne. Den nærmere vurdering af nettoeffekten må fortrinsvis bero på resultatet af universiteternes konkrete udmøntning af reformforslaget. Den endelige økonomiske vurdering må således afvente dette arbejde.

Mens studietiden i den gældende bekendtgørelse er normeret til 4i-5 år, er den normerede studietid, som fastlagt i udvalgets kommissorium, efter udkastet 4i år (se nærmere under 5.3.). En gennemførelse af udvalgets forslag kan imidlertid ikke forventes at føre til nogen mærkbar nedsættelse af de faktiske studietider (jfr. under 2.3.) og bør således ikke medføre en begrænsning af de juridiske studerendes muligheder for uddannelsesstøtte.

5.8. Supplerende udtalelse (Niels Fisch-Thomsen)

"For rekrutteringen til advokatstanden vil reformforslaget med sin øgede specialiseringsfase indebære, at de juridiske studenter, som efter afslutningen af grunduddannelsen har besluttet sig for et fremtidigt virke som advokater, i studiets sidste 1½ år vil kunne vælge en fagkombination, som i særlig grad sigter på advokatgerningen.

På den anden side indebærer reformforslaget, at de juridiske studerende - uanset hvilket valg de måtte have truffet med hensyn til fag i overbygningsfasen - efter bestået kandidateksamen med titlen cand.jur. umiddelbart vil opfylde eksamenskravet i Retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 3. En forsvarlig udøvelse af advokatgerning forudsætter en grundig uddannelse i de for advokatgerningen centrale juridiske discipliner - udover den uddannelse, som efter reformforslaget vil blive meddelt i studiets grundfase - for eksempel i fagene strafferet og proces.

Det må anses for betænkeligt, at beskikkelse som advokat kan meddeles juridiske kandidater, som i studiets overbygningsfase i udpræget grad har valgt fag af mindre relevans for advokatgerningen, medmindre det sikres, at disse på anden måde modtager den fornødne undervisning i de for udøvelse af advokatgerning relevante faglige færdigheder.

I Retsplejelovens § 119, stk. 6 er bestemt, at "Justitsministeren kan fastsætte regler om, at gennemførelsen af en teoretisk efteruddannelse på områder af særlig betydning for advokater er en betingelse for at få beskikkelse som advokat". Denne regel blev indsat i Retsplejeloven ved lov nr. 277 af 9. juni 1982 om ændring af lov om rettens pleje m.v., men den pågældende obligatoriske efteruddannelse er endnu ikke gennemført.

Det er for min tilslutning til nærværende reformforslag en helt afgørende forudsætning, at den i Retsplejelovens § 119, stk. 6 forudsatte obligatoriske efteruddannelse for advokatfuldmægtige

vil være gennemført inden nærværende reformforslag træder i kraft."

Kapitel 6. Udvalgets forslag til rammebekendtgørelse

Udvalget foreslår, at en fremtidig rammebekendtgørelse for jurastudiet udformes således:

"Bekendtgørelse om den juridiske kandidatuddannelse ved Københavns Universitet og Århus Universitet.

I henhold til § 2, stk. 3, i lov nr. 362 af 13. juni 1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner som ændret ved lov nr. 328 af 10. juni 1976 fastsættes:

Kapitel I: Uddannelsens struktur
Kapitel II: Uddannelsens indhold
Kapitel III: Bedømmelse af uddannelsen
Kapitel IV: Andre bestemmelser
Kapitel V: Ikrafttræden m.v.

Kapitel 1.
Uddannelsens struktur.

§ 1. Den juridiske uddannelse er en kandidatuddannelse på 4 i år. Den består af en grunduddannelse på 3 år og en overbygningsuddannelse på 1 i år.

stk. 2. Grunduddannelsen er fælles for de studerende. De studerende skal desuden gennemføre en overbygningsuddannelse, der består af valgfri kurser, jfr. dog § 4, stk. 2, 3. pkt.

§ 2. Den nævnte uddannelseslængde angiver det antal årsværk, der skal lægges til grund for planlægningen af uddannelsen. Et årsværk er en fuldtidsstuderendes arbejde i et år.

Kapitel II.
Uddannelsens indhold.

§ 3. Grunduddannelsens 1. år omfatter følgende fag:

1. Dele af formueret med aftaleret og erstatningsret.
2. Dele af den offentlige ret.
3. Familie- og arveret.
4. Indføring i forholdet mellem ret og samfund.

stk. 2. Grunduddannelsens 2.-3. år omfatter følgende fag:

1. Formueret med udvalgte dele af international privatret samt udvalgte dele af selskabsret og af civil tvangsfuldbyrdelse.
2. Offentlig ret samt udvalgte dele af civilproces og af folke- og EF-ret.
3. Strafferet og straffeprocess.
4. Retshistorie og almindelig retslære samt retssociologi.

§ 4. Som overbygningsuddannelse sammensætter den studerende et studieprogram, der skal godkendes af universitetet.

stk. 2. Studieprogrammet skal omfatte 9 studieenheder. En studieenhed svarer til 1/6 årsværk, jfr. § 2. Et kursus i skatteret og et kursus i økonomi (eventuelt med elementær regnskabslære eller budgetteori) skal hver udgøre én studieenhed.

stk. 3. De øvrige 7 studieenheder skal bestå af valgfri kurser, som tilsammen dækker et ikke for snævert afgrænset emneområde. Kurser svarende til 3 studieenheder kan angå ikke-juridiske emner af nærliggende betydning for juridiske kandidaters virke.

stk. 4. De nærmere regler for studieprogrammer og godkendelse heraf fastsættes i studieordningen. Det kan heri bestemmes, at godkendelse kan gives af en fastansat universitetslærer.

§ 5. Den studerende kan vælge at udarbejde en eller flere selvstændige skriftlige afhandlinger om juridiske emner, der træder i stedet for valgfri kurser omfattende indtil 3 studieenheder på overbygningsuddannelsen. Emnet skal godkendes af vedkommende universitetslærer.

stk. 2. Studerende, der ikke vælger at udarbejde en afhandling som nævnt i stk. 1 omfattende mindst én studieenhed, skal afslutte mindst ét valgfrit kursus ved aflevering af en selvstændig skriftlig afhandling. Det pågældende kursus skal omfatte mindst én studieenhed, og afhandlingen skal angå et juridisk emne, der omfattes af kurset, og som er godkendt af vedkommende universitetslærer.

stk. 3. De nærmere regler om udarbejdelse af skriftlige afhandlinger fastsættes i studieordningen.

Kapitel III.

Bedømmelse af uddannelsen

§ 6. De kvalifikationer, der er erhvervet ved uddannelsen, dokumenteres ved prøver, herunder bedømmelse af skriftlige afhandlinger.

§ 7. Prøverne er enten interne eller eksterne.

Interne prøver bedømmes af:

- eksaminator (erne) og én eller flere censorer, der er beskikket af rektor blandt lærerne ved institutionen.

Eksterne prøver bedømmes af:

- eksaminator (erne) og én eller flere censorer, der er beskikket af undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser (ministerielt beskikkede censorer).

stk. 2. Mindst 2/3 af uddannelsen skal dokumenteres ved eksterne prøver. Disse skal dække uddannelsens væsentlige områder, herunder skriftlige afhandlinger.

§ 8. Hvert fag består for sig, jfr. dog stk. 2-5. Fag, der er bestået med en karakter på 6 eller derover, kan ikke tages om.

stk. 2. Prøverne i de i § 3, stk. 1, nævnte fag aflægges i samme eksamenstermin. Det i § 3, stk. 1, nr. 4, nævnte fag og de øvrige i § 3, stk. 1, nævnte fag som en helhed kan tages om hver for sig. Fagene skal være bestået, inden den studerende indstiller sig til prøve i de fag, der er nævnt i § 3, stk. 2.

stk. 3. De fag, der er nævnt i § 3, stk. 2, nr. 3 og 4, skal bestås senest samtidig med de øvrige fag, som er nævnt i § 3, stk. 2. De fag, der er nævnt i § 3, stk. 2, nr. 1 og 2, skal bestås i samme eksamenstermin.

stk. 4. Alle grunduddannelsens fag skal være bestået, inden den studerende indstiller sig til prøver på overbygningsuddannelsen.

stk. 5. Universitetet kan dispensere fra stk. 2, 3. pkt., stk. 3, 1. pkt., og stk. 4, hvis det findes begrundet i særlige forhold.

§ 9. En studerende kan højst indstille sig til den samme prøve 3 gange. Universitetet kan tillade indstilling en fjerde gang, når det findes begrundet i særlige forhold.

stk. 2. Tredje og fjerde gang en studerende indstiller sig til en intern prøve, kan den studerende forlange, at der medvirker en ministerielt beskikket censor.

§ 10. Prøveformen skal sikre, at der foretages en individuel bedømmelse af den studerende. Det kan dog bestemmes i studieordningen, at én prøve kan aflægges som gruppeprøve med fælles bedømmelse, hvis en gruppe af studerende ønsker det. Bedømmelsen sker da ved "bestået"- "ikke bestået".

stk. 2. Ved bedømmelsen gives karakter efter 13-skalaen i overensstemmelse med bekendtgørelsen om karaktergivning ved de højere uddannelsesinstitutioner. Universitetet kan bestemme, at bedømmelsen "bestået" - "ikke bestået" skal anvendes ved prøven i det fag, der er nævnt i § 3, stk. 1, nr. 4.

stk. 3. Den, der ikke opnår mindst 3 i en prøve, har ikke bestået prøven. For at bestå de fag, der er nævnt i § 3, stk. 1, nr. 1-3, skal den studerende opnå mindst 6 i hvert af fagene.

stk. 4. For at bestå juridisk kandidateksamen kræves en gennemsnitskvotient på 6.0.

§ 11. Karakteren i de enkelte fag fastsættes på grundlag af en eller flere prøver efter nærmere regler i studieordningen.

stk. 2. Prøverne i de fag, der er nævnt i henholdsvis § 3, stk. 2, nr. 1 og 2, kan omfatte spørgsmål fra de fag, som er nævnt i henholdsvis § 3, stk. 1, nr. 1 og nr. 2. En af prøverne i hvert af de fag, der er nævnt i § 3, stk. 2, nr. 1 og 2, kan omfatte spørgsmål fra det andet fag.

stk. 3. Det endelige eksamensresultat beregnes som et gennemsnit af de karakterer, der er opnået i samtlige fag, herunder bedømmelsen af den skriftlige afhandling. Ved beregningen tillægges karaktererne vægt efter følgende regler:

1. Karakteren i hvert af de fag, der er nævnt i § 3, stk. 1, nr. 1-2, vægtes li.
2. Karaktererne i de i § 3, stk. 1, nr. 3 og 4, nævnte fag vægtes henholdsvis 1 og i, jfr. dog § 10, stk. 2, 2. pkt.
3. Karaktererne i de i § 3, stk. 2, nr. 3 og 4, nævnte fag vægtes henholdsvis 2 og li.

4. Karakteren i hvert af de i § 3, stk. 2, nr. 1 og 2, nævnte fag vægtes 4i.
5. Vægten af karaktererne i overbygningsuddannelsens kurser fastsættes af universitetet efter en vurdering af det enkelte kursus. Karakteren for den obligatoriske skriftlige afhandling vægtes 2. Karakteren for andre skriftlige afhandlinger, jfr. § 5, stk. 1, tillægges samme vægt som de kurser, der afløses. Vægten af de samlede karakterer, der opnås under overbygningsuddannelsen, kan ikke overstige 10.

Kapitel IV.

Andre bestemmelser.

§ 12. Den, der har gennemført den juridiske kandidatuddannelse har ret til at betegne sig candidatus/candidata juris (cand.jur.).

§ 13. Universitetet fastsætter inden for bekendtgørelsens rammer nærmere regler om uddannelsen i en studieordning, jfr. styrelseslovens § 14. Studieordningen sendes til undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, til orientering.

stk. 2. Studieordningen skal indeholde:

- 1) Mål og indhold for de enkelte fag og kurser
- 2) Det tidsmæssige omfang af fag og kurser
- 3) Eventuelle særlige krav til undervisnings- eller arbejdsformer
- 4) Eksamensfordringer
- 5) Eksamenstidspunkter
- 6) Formen for de enkelte prøver, herunder eventuelt at den enkelte studerende kan vælge mellem flere prøveformer, og at universitetet kan tillade andre prøveformer
- 7) Antallet af prøver

8) Nærmere regler for, hvordan karakteren i det enkelte fag fremkommer, herunder den indbyrdes vægtning af prøver i faget.

stk. 3. Studieordningen kan indeholde hjemmel for universitetet til at dispensere fra de regler i studieordningen, der alene er fastsat af universitetet.

stk. 4. Studieordningen og ændringer heraf træder i kraft pr. en 1. september.

§ 14. Universitetet kan tilrettelægge specielle uddannelsesforløb, af mindst 1 og højst 2 års varighed, som kan indgå i eller supplere andre uddannelser ved de videregående uddannelsesinstitutioner.

§ 15. Universitetet kan i det enkelte tilfælde eller ved almindelige bestemmelser godkende, at gennemførte/beståede uddannelseselementer fra en dansk eller udenlandsk videregående uddannelsesinstitution træder i stedet for uddannelseselementer, der er omfattet af denne bekendtgørelse.

§ 16. Universiteterne fastsætter efter forhandling med de øvrige berørte uddannelsesinstitutioner fælles bestemmelser om, i hvilket omfang beståede elementer af den erhvervsjuridiske uddannelse træder i stedet for uddannelseselementer omfattet af denne bekendtgørelse, og om indholdet af eventuelle specielle uddannelsesforløb, jfr. § 14, hvis gennemførelse skal være nødvendig for, at de erhvervsjuridisk uddannede kan erhverve juridisk kandidateksamen.

§ 17. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, kan tillade fravigelse af bekendtgørelsen som led i forsøg. Samtidig fastsættes forsøgets varighed og rapporteringsformen.

stk. 2. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, kan dispensere fra bekendtgørelsen, når det findes begrundet i usædvanlige forhold.

stk. 3. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, kan tillade institutionen at dispensere fra bekendtgørelsen inden for nærmere angivne rammer.

Kapitel V.

Ikrafttræden m.v.

§ 18. Bekendtgørelsen har virkning fra 1. september 1987.

stk. 2. Bekendtgørelse nr. 438 af 23. juli 1973 om juridisk kandidateksamen ophæves.

stk. 3. Universitetet fastsætter overgangsregler for studerende, der har begyndt uddannelsen inden 1. september 1987, herunder hvornår der sidste gang afholdes prøver efter bekendtgørelse nr. 438 af 23. juli 1973.

Undervisningsministeriet den

"

 BEKENDTGØRELSE OM JURIDISK KANDIDATEKSAMEN

§ 1 På Københavns og Århus universiteter afholdes juridisk kandidateksamen.

stk. 2 På Københavns Universitet består denne af en 1. del med to årsprøver, en 2. del med to årsprøver og de i §§ 6-7 nævnte særlige prøver.

stk. 3 På Århus Universitet består denne af en 1. del med to årsprøver, en 2. del og de i §§ 6-7 nævnte særlige prøver.

stk. 4 Den, der har bestået juridisk kandidateksamen, har ret til at betegne sig candidatus (a) juris (cand.jur.).

De leksamener.

§ 2 1. dels første årsprøve omfatter følgende fag:

- 1) Person-, familie- og arveret.
- 2) Indledning til formueretten.

stk. 2 Der afholdes to prøver i de i stk. 1 nævnte fag. For hver prøve gives én karakter.

stk. 3 På Århus Universitet skal den studerende inden indstilling til første årsprøve have deltaget i en prøve i samfundsfilosofi. Ved denne prøve anvendes bedømmelsen "bestået" - "ikke bestået".

stk. 4 Omprøven i den i stk. 3 nævnte prøve kan foretages særskilt.

stk. 5 Forinden indstilling til 1. dels anden årsprøve skal den i stk. 3 nævnte prøve være bestået.

stk. 6 Universitetet kan dog i særlige tilfælde dispensere fra den i stk. 3 nævnte frist.

§ 3 1. dels årsprøve omfatter følgende fag:

- 1) Statsforfatningsret, forvaltningsret og udvalgte afsnit af folkeretten.
- 2) Økonomi.

stk. 2 På Københavns Universitet afholdes der to prøver i fagene statsforfatningsret og forvaltningsret, en prøve i faget udvalgte afsnit af folkeretten og en prøve i økonomi. For hver prøve gives én karakter.

stk. 3 På Århus Universitet afholdes der to prøver i de i stk. 1 nr. 1 nævnte fag. For hver prøve gives én karakter. Der afholdes endvidere en prøve i økonomi. For denne prøve anvendes bedømmelsen "bestået" - "ikke bestået".

stk. 4 På Københavns Universitet afholdes prøven i økonomi sammen med de i § 2 nr. 1 nævnte fag. Inden prøven i økonomi skal den studerende have deltaget i øvelser i økonomi. Prøven i økonomi og prøverne i de i § 2 stk. 1 nævnte fag som en helhed kan tages om for sig. Omprøve i faget økonomi kan dog senere foretages samtidig med anden prøve.

stk. 5 På Århus Universitet skal prøven i økonomi aflægges senest samtidig med de i nr. 1 nævnte fag. Der kan foretages særskilt omprøve i økonomi.

§ 4 2. del omfatter følgende fag:

- 1) Strafferet
- 2) Retspleje
- 3) Formueret med dele af international privatret

stk. 2 På Københavns Universitet afholdes prøverne i de i stk. 1 nr. 1 og 2 nævnte fag ved tredje årsprøve.

stk/ 3 På Københavns Universitet afholdes prøverne i de i stk. 1 nr. 3 nævnte fag ved fjerde årsprøve.

§ 5 På Københavns Universitet afholdes der to prøver i strafferet, én prøve i retspleje og to prøver i formueret med dele af international privatret. Den ene af prøverne i formueret m.v. kan bestå i udarbejdelse af en selvstændig, skriftlig afhandling om et af en universitetslærer godkendt emne. Afhandlingens emne skal tilrettelægges på en sådan måde, at det herigennem sikres, at den studerende er i besiddelse af et bredt kendskab til og forståelse af centrale dele af det formueretlige fag, hvorunder emnet hører. Afhandlingen kan være en større specialopgave, der forudsætter et arbejde af mindst 3 måneders varighed. For hver prøve gives én karakter. Karakteren for en selvstændig, skriftlig afhandling kan opretholdes, selv om den studerende genindstiller sig til eksamen i det andet formueretlige fag.

stk. 2 På Århus Universitet afholdes der tre prøver i de i § 4 stk. 1 nr. 1 og 2 nævnte fag og tre prøver i de i § 4 stk. 1 nr. 3 nævnte fag. Ved den ene af prøverne i de i § 4 stk. 1 nr. 1 og 2 nævnte fag, - en prøve i kortsvarsopgaver - anvendes bedømmelsen "bestået" - "ikke bestået". For hver af de øvrige prøver gives én karakter.

stk. 3 På Århus Universitet kan prøverne i de i § 4 stk. 1 nr. 1 og 2 nævnte fag efter den studerendes vnl. aflægges i en tidligere eksamenstermin end prøverne i de i § 4 stk. 1 nr. 3 nævnte fag. Prøven i de i stk. 2 nævnte kortsvarsopgaver kan aflægges særskilt og skal være bestået inden aflæggelsen af de to øvrige prøver i strafferet og retspleje.

stk. 4 Der afholdes endvidere en skriftlig prøve bestående i bedømmelse af et konkret retstilfælde. Denne prøve kan omfatte spørgsmål fra fagene person-, familie- og arveret, formueret og retspleje. For denne prøve gives én karakter. Denne prøve aflægges samtidig med prøverne i de i § 4 stk. 1 nr. 3 nævnte fag.

stk. 5 Prøven i et konkret retstilfælde og prøverne i de i § 4 stk. 1 nr. 3 nævnte fag som helhed kan tages om for sig.

§ 6 Den studerende skal aflægge prøve i retshistorie eller almindelig retslov.

stk. 2 På Århus Universitet kan der vælges mellem én prøve i dansk retshistorie og én prøve i europæisk retshistorie, begge med grundtræk af almindelig retslov.

stk. 3 For den i stk. 1 nævnte prøve gives én karakter.

§ 7 Den studerende skal aflægge prøver i to af ham valgte kursusfag efter forudgående deltagelse i kurser eller seminarer, som er optaget på undervisningsplanen. Under særlige omstændigheder kan universitetet tillade, at prøven aflægges uden forudgående deltagelse i undervisningen.

stk. 2 På Københavns Universitet skal der aflægges prøver i tre kursusfag eller i et antal mindre kursusfag, der tilsammen svarer til tre kursusfag.

stk. 3 På Københavns Universitet kan deltagelse i de enkelte kurser gøres betinget af, at nærmere angivne årsprøver eller kurser forinden er bestået.

stk. 4 For hver kursusprøve gives 6n knrakter.

§ 0 I stedet for at aflægge en eller flere af de i § 7 stk. 1 nævnte kursusprøver kan den studerende udarbejde en selvstændig skriftlig afhandling om et af vedkommende universitetslærer godkendt juridisk emne.

Undervisning og prøver

§ 9 Universitetet fastsætter læsestof og eksamensfordringer i de enkelte fag og giver nærmere regler om undervisning og prøver. Der skal tilstræbes størst mulig overensstemmelse mellem universiteterne.

stk. 2 Universitetet bestemmer, i hvilket omfang der skal anvises den studerende bestemte undervisningstimer og foreskrives pligt til at følge enkelte undervisningstimer og besvare øvelsesopgaver.

stk. 3 Ved de i § 7 nævnte kurser kan kursuslederen bestemme, at den studerende skal udarbejde et mindre skriftligt arbejde, som inddrages i den bedømmelse, der finder sted ved kursusprøven.

stk. 4 Undervisningen tilrettelægges med henblik på et års studium til hver af 1. dels årsprøver og 2 1/2 - 3 års studier til 2. del.

§ 10 Deleksaminer og årsprøver skal aflægges i den i §§ 2 - 5 anførte rækkefølge. Flere på hinanden følgende af de i § 3 - 3 nævnte årsprøver kan dog aflægges i samme eksamenstermin. I sådanne tilfælde er genindstilling uafhængig af årsprøvernes rækkefølge.

stk. 2 På Københavns Universitet kan de i § 7 nævnte kursusprøver tidligt aflægges efter første årsprøve. Den i § 6 nævnte prøve skal aflægges som den i § 8 nævnte afhandling kun lejlighedsvis til bedømmelse på et hvilket som helst tidspunkt i studiet.

stk. 3 På Århus Universitet kan de i §§ 6 - 7 nævnte særlige prøver aflægges efter 2. del. Den i § 6 nævnte prøve kan tidligst aflægges efter første årsprøve.

stk. 4 Prøver afholdes ved universitetets almindelige eksamensterminer. Med de i stk. 5 og § 10 stk. 5 nævnte undtagelser kan prøver tages om efter almindelige regler om omprøve.

stk. 5 På Århus Universitet afholdes 1. dels første årsprøve kun ved forårssemestrets afslutning. Dog kan en studerende, som ikke har bestået årsprøven, ved Århus Universitet indstille sig til en omprøve, der afholdes umiddelbart før det følgende semesters begyndelse.

§ 11 Prøverne er mundtlige eller skriftlige efter universitetets nærmere bestemmelse, jf. dog § 5 stk. 4.

stk. 2 Universitetet drager omsorg for, at eksamensvilkårene kommer til at variere så lidt som muligt fra år til år.

§ 12 Ingen kan i samme eksamenstermin indstille sig til prøve ved begge universiteter.

stk. 2 Såfremt en studerende overgår fra det ene universitet til det andet, skal de af ham hidtil beståede prøver betragtes som om de var bestået ved det universitet, til hvilket han overgår.

stk. 3 Universitetet kan godkende, at en af den studerende ved en dansk eller udenlandsk uddannelsesinstitution aflagt prøve træder i stedet for en ved denne bekendtgørelse foreskrevne prøve.

stk. 4 Der skal af universiteterne fastsættes nærmere regler om, i hvilket omfang studerende, som tidligere har bestået statsvidenskabelig eller økonomisk kandidateksamen eller eksamen i statskundskab eller har bestået 1. del af en af de nævnte eksaminer, fritages for prøver under hensyn til allerede aflagte prøver i tilsvarende fag.

§ 13 Universiteterne meddeler hinanden de af dem vedtagne regler om undervisning og prøver, herunder prøvernes art og antal og eksamenskravene i de enkelte fag, ligesom de holder hinanden underrettet om, hvilke prøver der godkendes i stedet for en eller flere af de i denne bekendtgørelse foreskrevne prøver. Såfremt der fremsættes ønske om forhandling om de i en meddelelse omhandlede forhold, må bestemmelsen kun undtagelsesvis sættes i kraft, før en sådan forhandling har fundet sted.

§ 14 Ved karaktergivning anvendes 13-skalaen efter de derom ved de højere uddannelsesinstitutioner gældende bestemmelser jf. dog stk. 3 og 4.

stk. 2 Det endelige eksamensresultat beregnes som gennemsnittet af de karakterer, der er opnået ved de i §§ 2 - 8 nævnte prøver.

Ved beregningen tillægges karaktererne ligevægt med følgende nærmere bestemmelser:

- 1) Gennemsnittet af karaktererne for de to juridiske prøver, der udgør først og fremst årsprøven, tillægges vægten 1 1/2.
- 2) Ved Københavns Universitet i de nævnte karakterer for de skriftlige juridiske prøver ved 1. årsprøve og

- § 17 Undervisningsministeriet kan pfer indstilling frn universitetet i særlige tilfælde dispensere fra de i bekendtgørelsen givne bestemmelser.
- § 10 såfremt et universitet indfører prøve i henhold til § 2 stk. 3, kan denne pålægges alle studerende, der ikke har aflagt den almindelige filosofiske prøve.
- § 19 Ikrafttrædelsesbestemmelse.

Bekendtgørelse om humanistiske kandidatuddannelser m.v.

1 henhold til § 2, stk. 3, i lov nr. 362 af 13. juni 1973 om styrelse af højere uddannelsesinstitutioner, som ændret ved lov nr. 328 af 10. juni 1976 og lov nr. 247 af 23. maj 1981 fastsættes:

- Kapitel I. Uddannelsernes formål og struktur.
- Kapitel II. Uddannelsernes nærmere indhold og udformning.
- Kapitel III. Bedømmelse af uddannelserne.
- Kapitel IV. Andre bestemmelser.
- Kapitel V. Ikrafttræden m.v.

Kapitel I

Uddannelsernes formål og struktur

§ 1. Formålet med de humanistiske kandidatuddannelser er at kvalificere de studerende til selvstændigt at varetage erhvervsfunktioner på baggrund af kundskaber og metodiske færdigheder inden for humanistisk videnskab.

§ 2. En humanistisk kandidatuddannelse består af en grunduddannelse på 2 år inden for et enkelt fag eller et nærmere afgrænset fagligt område og en overbygningsuddannelse med videre studier på 2, 3 eller 4 år (magisterkonferensen, jfr. stk. 5).

Stk. 2. Grunduddannelsen kan tilrettelægges, så den helt eller delvis er fælles for flere beslægtede fag eller faglige områder.

Stk. 3. Overbygningsuddannelsen på 2 år består af videre studier inden for grunduddannelsens fag eller faglige områder med mulighed for at kombinere med tilvalg uden for grunduddannelsens fag eller faglige om-

råder i et omfang, svarende til højst 1 årsværk og under hensyntagen til helheden og niveauet i overbygningsuddannelsen.

Stk. 4. Overbygningsuddannelsen på 3 år består af videregående studier inden for grunduddannelsens fag eller faglige områder kombineret med studier uden for grunduddannelsens fag eller faglige områder i et omfang, svarende til mindst 1 og højst 2 årsværk.

Stk. 5. Overbygningsuddannelsen på 4 år, magisterkonferensen, kan godkendes inden for fag og faglige områder, der i særlig grad stiller mod erhvervsfunktioner, der omfatter videnskabeligt arbejde. En sådan overbygningsuddannelse tilrettelægges som en uddannelse efter stk. 3, udbygget med et videregående studium på 2 år.

Stk. 6. I en overbygningsuddannelse efter stk. 3 og 4 kan der indgå praktik af ½ års varighed. Den samlede studietid forlænges tilsvarende.

§ 3. Kandidatuddannelserne kan tilrettelægges i samarbejde med andre faglige hovedområder og andre videregående uddannelsesinstitutioner. I kandidatuddannelser efter § 2, stk. 4 kan studietiden forlænges med *Vi* år, såfremt det fag, der ligger uden for det humanistiske hovedområde, udgør en afrundet uddannelsesdel, tilrettelagt med henblik på en bestemt erhvervskompetence.

§ 4. I forbindelse med de humanistiske kandidatuddannelser kan en institution tilbyde:

- I) afrundede uddannelsesdele af mindst ½ og højst 2 års varighed, tilrettelagt med

henblik på at indgå i eller supplere uddannelser ved andre hovedområder og andre videregående uddannelsesinstitutioner.

- 2) særligt tilrettelagte, sammenhængende deltidstudier, svarende til højst 2 års fuldtidsstudium.

§ 5. De anførte uddannelseslængder angiver det antal årsværk, der skal lægges til grund for planlægningen af uddannelserne. Et årsværk er en fuldtidsstuderendes arbejde i et år.

Stk. 2. Der kan godkendes propædeutisk undervisning i et omfang svarende til højst 1 årsværk i fag og faglige områder, hvor der kræves særlige forudsætninger for at påbegynde studiet.

§ 6. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, godkender efter indstilling eller indhentet udtalelse fra institutionen, inden for hvilke faglige områder og inden for hvilke studietidsrammer, der kan tilbydes humanistiske uddannelser efter denne bekendtgørelse.

§ 7. En humanistisk grunduddannelse og uddannelsesforløb efter § 4, svarende til to års fuldtidsstudium, giver ret til betegnelsen *exam.art.* (examinatus/examinata artium).

Stk. 2. I kombination med en afsluttet kandidatuddannelse eller tilsvarende fra en dansk eller udenlandsk højere uddannelsesinstitution giver uddannelsesforløb efter stk. 1, ret til at føje *et art.* (et artium) til betegnelsen for hoveduddannelsen.

Stk. 3. En kandidatuddannelse på 4 år giver ret til betegnelsen *cand.phil.* (candidatus/candidata philosophiae).

Stk. 4. En kandidatuddannelse på 5 år giver ret til betegnelsen *cand.mag.* (candidatus/candidata magisterii).

Stk. 5. En magisterkonferens giver ret til betegnelsen *mag art* (magister artium).

Kapitel II

Uddannelsernes nærmere indhold og udformning

§ 8. Grunduddannelsen skal give de studerende kundskaber og metodiske færdigheder, der kan danne grundlag for studier til højere

fagligt niveau, og som sætter de studerende i stand til at løse elementære faglige opgaver.

Stk. 2. I grunduddannelsen indgår bl.a. studieaktiviteter inden for videnskabsteoretiske, faghistoriske og metodiske emner, tilrettelagt for ét fag eller fælles for 2 eller flere fag eller faglige områder.

§ 9. En overbygningsuddannelse på 2 og 3 år skal

- udbygge de studerendes kundskaber og metodiske færdigheder i forhold til grunduddannelsen,
- sætte dem i stand til at anvende videnskabelige metoder og selvstændigt at løse faglige opgaver inden for ét eller flere fag eller faglige områder,
- sætte dem i stand til at påtage sig faglige formidlingsopgaver.

Stk. 2. En overbygningsuddannelse på 4 år, magisterkonferensen, skal sætte den studerende i stand til at

- beherske sit fags videnskabelige metoder,
- gennemføre selvstændige studier inden for dets problemområder og
- udføre erhvervsfunktioner, der i særlig grad er baseret på selvstændig forskning.

§ 10. I de humanistiske kandidatuddannelser indgår elementer, der sigter mod anvendelse af den erhvervede viden, og som har en indholdsmæssig sammenhæng med den øvrige uddannelse. Der kan tillige indgå feltstudier og praktik i uddannelsen.

§ 1f. En overbygningsuddannelse skal omfatte et speciale, en større selvstændig afhandling.

Stk. 2. Specialet skal dokumentere den studerendes færdigheder i at anvende videnskabelige teorier og metoder under arbejdet med et afgrænset fagligt emne. Emnet skal godkendes af institutionen. Specialemnet skal afgrænses således, at det samlede specialarbejde kan gennemføres inden for en tidsramme svarende til ½ årsværk. De nærmere bestemmelser herom fastsættes ved studieordning.

Stk. 3. Det kan i studieordningen fastsættes, at specialet kan erstattes af 2-3 mindre afhandlinger indenfor samme emne.

Stk. 4. I magisterkonferensen, jfr. § 2, stk. 5, indgår specialestudiet med en vægt på 1 årsværk. Specialet skal dokumentere viden-

skabelig modenhed i behandlingen af et afgrænset fagligt emne. Emnet skal godkendes af institutionen. Specialet skal kunne udarbejdes som en udvidelse af et speciale efter stk. 2, eller ved en supplerings af et sådant speciale.

Kapitel III

Bedømmelse af uddannelserne

§ 12. De kvalifikationer, der er erhvervet ved uddannelserne dokumenteres ved prøver, herunder bedømmelse af specialet.

Stk. 2. Uddannelseselementer, hvis indhold og arbejdsformer begrundes det, kan helt eller delvis dokumenteres ved deltagelse i undervisningen. Nærmere bestemmelser om prøveformen fastsættes i studieordningen, jfr. dog § 14, stk. 3.

Stk. 3. Prøveformerne skal tilgodese uddannelsens formål, og skal sikre, at der sker individuel bedømmelse af den studerende, jfr. dog § 18.

§ 13. Prøverne er enten *interne* eller *eksterne*.

Interne prøver bedømmes af:

- eksaminator (erne)
- eksaminator (erne) og én eller flere censorer, der er beskikket af rektor blandt lærerne ved institutionen.

Eksterne prøver bedømmes af:

- eksaminator (erne) og én eller flere censorer, der er beskikket af undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser (ministerielt beskikkede censorer).

§ 14. Bedømmelsen af studerendes undervisningsdeltagelse efter § 12 stk. 2, foretages af læreren (lærerne) ved den pågældende undervisning.

Stk. 2. Praktik og feltstudier dokumenteres efter institutionens bestemmelse, jfr. dog stk. 3.

Stk. 3. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser, kan efter forhandling med det berørte erhvervsråd fastsætte nærmere regler for bedømmelse af praktik efter § 2, stk. 6.

§ 15. Mindst $\frac{1}{3}$ af henholdsvis grund- og overbygningsuddannelsen skal dokumenteres ved eksterne prøver, og disse skal dække ud-

dannelsernes væsentlige områder, problemstillinger og metoder, herunder specialeafhandlingen.

§ 16. Bedømmelsen af uddannelseselementer fra andre uddannelser følger de regler, der i forvejen er fastsat for de pågældende uddannelseselementer. Hvis der er behov derfor, fastsætter institutionen i studieordningen regler for særskilt bedømmelse.

§ 17. Prøverne skal normalt være tilrettelagt som individuelle prøver. Institutionen kan dog fastsætte, at bestemte prøver tilrettelægges som gruppeprøver, hvor flere studerende eksamineres samtidig. Det fastsættes ved studieordning, hvor mange studerende, der kan deltage i en gruppeprøve. Det skal herunder sikres, at individuel bedømmelse finder sted, jfr. stk. 2 og 3.

Stk. 2. En specialeafhandling kan skrives af indtil 5 studerende i fællesskab. Den enkelte deltagers bidrag skal bedømmes for sig.

Stk. 3. Eksaminationen ved mundtlige gruppeprøver foregår som en samtale mellem de studerende, lærer (erne) og censor (erne). Der skal indgå eksamination af hver enkelt deltager.

Stk. 4. I en skriftlig gruppeprøve skal den enkelte deltagers bidrag konstateres, og individuel bedømmelse skal finde sted. Det kan fastsættes, at den individuelle bedømmelse i en skriftlig gruppeprøve kan foretages ved en efterfølgende, uddybende samtale med udgangspunkt i det skriftlige arbejde. Bedømmelsen foretages i så tilfælde på grundlag af den mundtlige eksamination.

Stk. 5. Det kan i studieordningen fastsættes, at en specialeafhandling skal forelægges ved en offentlig diskussion eller forelæsning. Bedømmelsen sker da på grundlag af en samlet vurdering af den skriftlige afhandling og den mundtlige præstation.

§ 18. En ekstern prøve i en grunduddannelse og en ekstern prøve i en overbygningsuddannelse kan aflægges som gruppeprøve med fælles bedømmelse. Gruppen må ikke overstige 3. Institutionen kan dog, hvor særlige forhold gør sig gældende, tillade grupper på indtil 5.

Stk. 2. Prøver efter stk. 1 skal ligge ud over den andel på 'A' af uddannelsen, der

efter § 15 skal være dokumenteret ved eksterne prøver.

Stk. 3. Institutionen kan bestemme, at en begrænset, mindre del af en grunduddannelse og af en overbygningsuddannelse bedømmes ved interne gruppeprøver med fælles bedømmelse, når det er begrundet i hensynet til sammenhængen mellem undervisningsform og bedømmelsesform. Gruppens størrelse fastsættes ved studieordningen.

§ 19. Ved bedømmelsen gives karakter efter 13-skalaen efter de fælles bestemmelser om karaktergivning ved de højere uddannelsesinstitutioner, eller der gives bedømmelsen Bestået/Ikke bestået.

Stk. 2. Bedømmelsen Bestået/Ikke bestået kan højst anvendes ved prøver, der dækker $\frac{1}{3}$ af uddannelsen.

Stk. 3. For undervisningsdeltagelse, jfr. § 12, stk. 2, og for prøver med fælles bedømmelse, jfr. § 18, gives bedømmelsen Bestået/Ikke bestået.

§ 20. Specialeafhandlingen bedømmes efter 12-skalaen, jfr. dog § 21.

Stk. 2. Der gives 13 for en afhandling, der har fået guldmedalje.

Stk. 3. Ved bedømmelsen udarbejder censor (erne) og lærer (erne) i fællesskab en skriftlig udtalelse, der inden fastsættelsen af karakteren og senest 3 måneder efter specialets indlevering, forelægges den studerende med henblik på en eventuel drøftelse. Umiddelbart herefter og senest 14 dage efter drøftelsen, fastsættes karakteren.

§ 21. Ved bedømmelsen af magisterkonferensspecialet gives Bestået/Ikke bestået.

§ 22. Hver prøve eller anden form for bedømmelse består for sig. Beståede prøver kan ikke tages om.

Stk. 2. En studerende kan højst tre gange indstille sig til den samme prøve eller anden form for bedømmelse. Institutionen kan tillade indstilling en fjerde gang.

Stk. 3. Tredje og fjerde gang, en studerende indstiller sig til en intern prøve, der alene bedømmes af eksaminator, kan den studerende forlange, at der medvirker en ministerielt beskikket censor.

Stk. 4. En studerende, der anden gang skal have sin undervisningsdeltagelse bedømt, jfr.

§ 12, stk. 2, kan forlange at aflægge en prøve i stedet. Tredie og fjerde gang kan den studerende forlange, at der medvirker censor ved prøven.

§ 23. En studerende kan først indstille sig til en prøve, som indgår i overbygningsuddannelsen, når der foreligger dokumentation for hele grunduddannelsen. Institutionen kan dispensere herfra, hvis den studerende kun mangler dokumentation for en lille del af grunduddannelsen og ellers ville blive sinket uforholdsmæssigt i sin uddannelse.

§ 24. Institutionen udsteder bevis for gennemført uddannelse med angivelse af den betegnelse, uddannelsen giver ret til, jfr. § 7, og med en kort karakteristik af den konkrete uddannelse, med redegørelse for dens faglige sammensætning, herunder eventuelt speciel erhvervskompetence.

Stk. 2. Eksamensbeviset, der udstedes umiddelbart efter, at sidste bedømmelse er opnået, skal bl.a. indeholde oplysning om:

- 1) bedømmelserne, herunder om prøven er intern eller ekstern, samt dokumentation for praktik og feltstudier,
- 2) eventuelle fritagelser ved dispensation for dele af uddannelsen,
- 3) sidestilling af en anden uddannelse eller afsluttet uddannelsesdel med dele af uddannelsen, eller overførelse af fremmede uddannelseselementer efter § 25.

Stk. 3. Studerende, der forlader en uddannelse uden at have bestået den tilhørende eksamen, har ret til ét eller flere beviser for beståede prøver m.v. med oplysning om de gennemførte uddannelseselementers tidsmæssige vægt.

Stk. 4. Samlet eksamensbevis for en humanistisk grund- og overbygningsuddannelse, der er gennemført ved flere institutioner, udstedes af den institution, hvor den sidste uddannelse afsluttes.

Kapitel IV

Andre bestemmelser

§ 25. Grunduddannelser og andre afsluttede uddannelsesdele, som er bestået efter denne bekendtgørelse ved én institution, ækvivalerer de tilsvarende uddannelser og uddannelsesdele ved andre institutioner.

Stk. 2. En institution kan i hvert enkelt tilfælde, eller ved almindelige bestemmelser i studieordningen godkende, at dokumenterede prøver efter denne bekendtgørelse, bestået ved en anden institution, ækvivalerer tilsvarende prøver ved institutionen.

Stk. 3. Institutionen kan i hvert enkelt tilfælde eller ved almindelige bestemmelser godkende, at gennemførte/beståede uddannelseselementer fra et andet hovedområde eller fra en anden dansk eller udenlandsk videregående uddannelse træder i stedet for uddannelseselementer, der er omfattet af bekendtgørelsen.

Stk. 4. Ved godkendelse efter stk. 3 anses uddannelseselementet for gennemført, hvis det er bestået enten efter bestemmelserne om den pågældende uddannelse eller efter denne bekendtgørelse. Bedømmelsen overføres som »Bestået«, medmindre den træder i stedet for en karakter og er givet efter samme bestemmelser, som karakterer givet ved de humanistiske uddannelser.

§ 26. Institutionen fastsætter inden for bekendtgørelsens rammer nærmere regler om grund- og overbygningsuddannelser samt afrundede uddannelsesforløb efter § 4 og uddannelsesforløb efter § 28 i en studieordning.

Stk. 2. I studieordningen fastsættes regler om:

- 1) hvilke faglige elementer, der indgår i uddannelsen/uddannelsesforløbet,
- 2) hvilke faglige forudsætninger fra ungdomsuddannelserne, der er lagt til grund for uddannelsen og eventuelle krav om supplerende af adgangsgivende eksaminer, samt angivelse af hvornår i uddannelsen, suppleringen senest skal være dokumenteret,
- 3) valgmuligheder og faglige kombinationer, der indgår i uddannelserne,
- 4) eventuel mulighed for at videreføre en overbygningsuddannelse til magisterkonferensstudium, jfr. § 2 stk. 5,
- 5) eventuelle, fagligt begrundede bindinger i uddannelsesforløbet med henblik på et eller flere nærmere angivne erhvervsområder eller opnåelse af en bestemt erhvervskompetence,
- 6) mål, indhold, undervisningsformer (f.eks. forelæsninger, case-studies, projektarbejde), eksamensforordninger og tidsmæssig

vægtning af de enkelte uddannelseselementer, jfr. § 5, herunder adgang for den studerende til - inden for den normerede uddannelsesetid - at foretage frie tilvalg af uddannelseselementer udefra,

- 7) eventuelle regler for begrænsning af sidetallet i specialeafhandlingen,
- 8) antallet af prøver og anden dokumentation samt prøveformer, herunder bl.a.:
 - om skriftlige prøver er under tilsyn eller hjemmeopgaver, eller kombinationer heraf,
 - om mundtlige prøver tager udgangspunkt i en foreliggende projektrapport eller andet foreliggende skriftligt materiale,
 - om der er eventuelle betingelser for indstilling til prøven, f.eks. aflevering af opgaver eller lignende,
 - frister for afgivelse af bedømmelse af skriftlige arbejder,
- 9) dokumentation af praktik,
- 10) placering af prøverne i uddannelsesforløbet, herunder eventuelle omprøvemuligheder uden for de ordinære eksamensterminer.

Stk. 3. En studieordning kan indeholde hjemmel for institutionen til at dispensere fra de regler i studieordningen, der alene er fastsat af institutionen.

Stk. 4. Inden en studieordning fastsættes, tages kontakt til aftagerrepræsentanter. De øvrige institutioner orienteres med henblik på koordinering af uddannelser i samme fag eller faglige områder.

Stk. 5. Studieordninger og væsentlige ændringer af studieordninger skal træde i kraft ved et universitetsårs begyndelse. Det skal sikres, at de studerende - inden for en frist - kan afslutte henholdsvis grunduddannelse og overbygningsuddannelse efter de hidtidige regler. Ændringer i eksamensregler kan kun have virkning for en prøve, hvis de er fastsat og bekendtgjort, før der åbnes for tilmelding til prøven.

Stk. 6. Studieordninger og ændringer af studieordninger sendes til de andre institutioner, til censorerne og til direktoratet for de videregående uddannelser til orientering.

§ 27. Institutionen udgiver og vedligeholder en studievejledning om de humanistiske uddannelser. I studievejledningen gives der mere udførlige oplysninger om uddannelser-

ne med eksempler på de erhvervsfunktioner, de sigter imod, og om valgmuligheder og anbefalede sammensætninger af interesse for de studerende ved planlægningen af deres uddannelse.

Stk. 2. Bekendtgørelsen og studieordningerne aftrykkes i studievejledningen, eller det oplyses i denne, hvor disse og andre bekendtgørelser og regler, der gælder for studerende i de humanistiske uddannelser, kan findes i deres helhed.

§ 28. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser kan godkende *humanistiske kandidatuddannelser på indtil 5 år*, hvori der indgår flere fag, men som ikke følger den i kapitel I beskrevne struktur.

Stk. 2. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser kan godkende sammenhængende uddannelsesforløb på 3-4 år, bestående af en grunduddannelse i et fag eller fagligt område, kombineret med et uddannelseselement af 1-2 års varighed, indeholdene supplerende faglige elementer og studieelementer af erhvervsintroducerende karakter.

§ 29. Ved godkendelsen af uddannelser efter § 28 tages der stilling til uddannelsens udformning, bedømmelse og betegnelse i det omfang, bekendtgørelsens bestemmelser ikke kan bruges direkte.

§ 30. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser kan tillade fravigelse af bekendtgørelsen som led i forsøg. Samtidig fastsættes forsøgets varighed og rapporteringsformen.

Stk. 2. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser kan dispensere fra bekendtgørelsen, når det findes

begrundet i usædvanlige forhold.

stk. 3. Undervisningsministeriet, direktoratet for de videregående uddannelser kan tillade institutionen at dispensere fra bekendtgørelsen inden for nærmere angivne rammer.

Kapitel V

Ikrafttræden m.v.

§ 31. Bekendtgørelsen har virkning for studerende, der begynder uddannelsen 1. september 1985 eller senere.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 309 af 14. juni 1972 om de humanistiske eksaminer ophæves, jfr. dog stk. 3 og 4.

Stk. 3. I bekendtgørelse nr. 664 af 18. december 1975 om gymnasie- og HF-læreruddannelsen ved Ålborg Universitetscenter med ændringsbekendtgørelse af 1. februar 1978 ophæves §§ 13-49 og §§ 42 a - i (dansk, engelsk, tysk, fransk, historie, og musik). De øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen samt bestemmelser i bekendtgørelse nr. 497 af 24. september 1974 om basisuddannelser ved Ålborg Universitetscenter og bekendtgørelse nr. 665 af 18. december 1975 om uddannelser ved Ålborg Universitetscenter (fællesbekendtgørelsen) opretholdes, medmindre de bestemmelser, der er fastsat i denne bekendtgørelse, kan finde direkte anvendelse.

Stk. 4. I anordning af 25. februar 1969 om indstilling til eksaminer og prøver ved universiteterne ophæves § 4 stk. 1 for prøver efter denne bekendtgørelse.

Stk. 5. Institutionen fastsætter overgangsregler for studerende, der har begyndt uddannelsen før 1. september 1985, og som ønsker at færdiggøre uddannelsen enten helt eller delvis efter de hidtidige regler. Uddannelser, der ønskes færdiggjort efter de hidtidige regler, skal være afsluttet senest sommereksamen 1992.

Undervisningsministeriet, den 15. maj 1985

BERTEL HAARDER

/ Tove Møller

Erhvervslivet og de juridiske uddannelser

1. Erhvervslivets behov

Erhvervslivets behov for juridiske uddannelser er mangesidigt. Det er naturligt at forestille sig, at dette behov fortrinsvis retter sig på uddannelsen af egnede kandidater til ansættelse direkte i den enkelte virksomhed. Erhvervslivet har imidlertid også behov for, at de øvrige samfundsfunktioner, hvori jurister indgår, får adgang til en tilstrækkelig kvalificeret arbejdskraft. Der tænkes her på områder som offentlig forvaltning, domstole og sidst, men ikke mindst, advokater. På alle disse områder beskæftiger man sig hver på sin måde også med virksomhedernes forhold, og der må derfor ikke i debatten om at gøre jurauddannelsen mere erhvervsorienteret ensidigt fokuseres på de behov for juridisk uddannelse, en egentlig virksomhedsjurist har.

Det ligger imidlertid også klart, at der internt i virksomhederne er behov for medarbejdere med en relevant juridisk baggrund, dvs. med en uddannelse, der har primært juridisk sigte. Denne baggrund kan i betydeligt omfang opnås gennem et egnet studium og behøver således ikke nødvendigvis bestå i en advokatbestalling. Virksomhederne vil normalt ikke selv gennemføre sager ved retten, men vil overlade eventuelle retssager til de praktiserende advokater. Den jurist, en virksomhed typisk vil have brug for, må imidlertid have en anden baggrund end den, som kan opnås gennem det nuværende kandidatstudium. For det første må han ved siden af sine juridiske færdigheder have et vist indblik i driftsøkonomi, regnskabsvæsen, organisation og lignende områder. For det andet bør hans generelle juridiske uddannelse indrettes på at bibringe ham evnen til hurtigt at skønne over en sag og eventuelt finde en praktisk løsning på denne fremfor evnen til at kunne vurdere sagen i alle juridiske detaljer med henblik på procedure i en retssal. For det tredje bør han have en relevant paratviden inden for de særlige erhvervsrettede fag.

Disse vil efter organisationernes erfaring især være følgende, idet det dog ikke kan udelukkes, at udviklingen vil nødvendigvis gøre justeringer af opregningen:

- Arbejdsret (ansættelsesret, kollektiv arbejdsret, arbejdsmiljøret og tilknyttede dele af skatteretten og socialretten).

- Skatteret
- Aftaleret
- Køberet
- Industriel ejendomsret (patent-, monster- og varemærkeret m. v.)
- Selskabsret
- **Konkurrence- og markedsføringsret (såvel EF-ret som dansk ret)**
- Transportret
- Finansieringsret (betalingsformidling, konkursret, sikkerhedsrettigheder)
- Internationale retsforhold (komparativ ret, international privat-, proces- og offentlig ret, international kildesøgning, kontraktformulering samt fremmed juridisk terminologi.
- Erhvervsstatningsret (erhvervs- og produktansvar m.v. samt hertil knyttede forsikringsproblemer)
- Markedsføringsret
- Pris- og monopolret
- Offentlig regulering af fast ejendom
- Lejeret
- Tvangsfuldbyrdelse

2. Den ønskelige uddannelsesstruktur

Mange af de nævnte fag er ganske perifere for juristen i f.eks. den offentlige forvaltning, medens mange af de fag, der her er relevante, er uden central interesse for erhvervslivet. Hvert livsområde i et kompliceret samfund har sine specielle krav til de personer, der skal arbejde inden for det pågældende felt. Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet er derfor nået til den konklusion, at eet samlet uddannelsesforløb for alle juridiske kandidater er uhensigtsmæssigt. En enhedsuddannelse kan ikke tilgodese de forskelligartede behov, der må stilles til jurister i forskellige funktioner. Tværtimod vil en mulighed for specialisering medvirke til at øge juristens beskæftigelsesmuligheder, herunder ikke mindst inden for privat erhvervsvirksomhed. Omfanget af en sådan specialisering må bero på en afvejning af de faglige fordele imod det hermed forbundne resourceforbrug. Der må imidlertid efter Dansk Arbejdsgiverforenings og Industrirådets opfattelse under alle omstændigheder overvejes en specialiseringsmulighed med henblik på området

privat erhvervsvirksomhed (virksomheder, organisationer m.v.). Det er endvidere vort umiddelbare indtryk, at der også med fordel kunne etableres en specialisering med henblik på henholdsvis offentlig forvaltning (stat, amter og kommuner) og retsvæsen (advokater, domstole, politi og anklagemyndighed).

Uanset hvilket af de nævnte hovedområder, en studerende vælger, skal den pågældende imidlertid mestre visse grundlæggende færdigheder og have en vis grundlæggende paratviden. Det er derfor ikke formålstjenligt at gennemføre en specialisering allerede fra studiets begyndelse. Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet vil tværtimod pege på det ønskelige i, at der etableres en studieordning byggende på en grunddel af højst 3 års varighed og en specialiseringsdel af 2 års varighed.

Det vil være en fordel, om det juridiske indhold af grunddelen i princippet er fælles for alle studerende og tilsigter at bringe den pågældende, dels en elementær oversigt over samtlige juridiske fagområder, dels en vis indsigt i juridisk metode, kildesøgningsteknik m.v. En mere erhvervsrettet variant af denne grunduddannelse, som dels er særligt orienteret mod de for erhvervslivet centrale emner, dels er suppleret med fag som driftsøkonomi, edb, finansiering, organisation og virksomhedsledelse, afsætningsøkonomi samt eventuelt statistik kan have en særlig berettigelse som selvstændig mellemuddannelse, som kvalificerer til beskæftigelse i en række nye funktioner i virksomhederne. En sådan uddannelse ligger efter organisationernes opfattelse nær op af det, der er intentionerne bag den nyligt oprettede HJ-uddannelse ved handelshøjskolerne og Aalborg Universitetscenter. Behovet for en erhvervsrettet mellemuddannelse kan i høj grad retfærdiggøre opretholdelsen af to ligeværdige grunduddannelser. For at sikre den størst mulige fleksibilitet i uddannelsessystemet er det imidlertid meget væsentligt, at der sikres mulighed for eventuelt efter rimeligt kortvarige suppleringskurser - at udnytte enhver af de udbudte grunduddannelser som basis for enhver af de udbudte specialiseringsdele. Der bør derfor ved tilrettelæggelsen af universiteternes grunduddannelse ske den nødvendige faglige koordination med en særlig erhvervsrelateret grunddel.

Den erhvervsrettede specialiseringsdel bør bygges op som en sammenstyknings af i hvert fald de væsentligste af de allerede skitserede erhvervsrelevante fag plus eventuelt et udvidet kursus i økonomi m.v. På nuværende tidspunkt er det næppe muligt at vurdere, hvor mange af de ønskede discipliner, dt. med rimelighed kan rummes i et 2-årigt forløb. Organisationerne skal derfor anbefale, at studiet i den første fase overvejes indrettet som et tilvalgsområde, hvor de studerende i et vist omfang kan sammensætte deres uddannelse efter eget valg, men således at de væsentligste discipliner er obligatoriske, og i øvrigt at et samlet "pointtal" opnås, forstået på den måde, at de enkelte discipliner tildeles en passende vægt.

Det forudsættes i øvrigt, at også en erhvervsrettet kandidatgrad vil kunne kvalificere til en advokatfuldmagt eventuelt efter supplerings med visse fag fra den studiegren, som måtte blive indrettet med særlig henblik på retssektoren.

3. Placering og organisering af den erhvervsrettede jurauddannelse

Dansk Arbejdsgiverforening og Industrirådet vurderer det som ressourcemæssigt ganske urealistisk at forestille sig en ordning, hvorefter alle højere uddannelsesinstitutioner tilbyder specialistuddannelser inden for alle hovedområder. Man ser det derfor som væsentligt, at der finder en opgavefordeling sted mellem de involverede institutioner, som individualiserer forpligtelserne i relation til de enkelte hovedområders varetagelse på disse institutioner. Især ville det være naturligt, at ansvaret for varetagelsen af uddannelsen af kandidater med speciale inden for erhvervsjura lægges på handelshøjskolerne og Aalborg Universitetscenter. Det nævnte bør naturligvis ikke udelukke institutioner, som ikke har fået pålagt bestridelsen af et speciale som særlig forpligtelse fra at yde uddannelse og forskning inden for dette område, såfremt noget sådant er muligt. Organisationerne ser det i øvrigt som væsentligt, at de enkelte fagområder opbygges med en høj grad af selvstændighed, således at de fagligt kan stå alene og udbydes som efteruddannelsesstilbud til færdige kandidater, som i deres virke får behov for nye specialer.

Det er en konsekvens af det nævnte, at der må være vidtgående muligheder for meritoverførsel, ikke alene mellem de enkelte juridiske uddannelser, men også mellem de enkelte institutioner. Allerede efter grunduddannelsens afslutning bør der være mulighed for at skifte institution, eventuelt under forudsætning af supplerende kursus med hensyn til de specielle **økonomi**-fag m.v. Også med hensyn til specialiseringsdelen bør der være mulighed for at overføre kompetencegivende eksamensresultater mellem institutionerne. Det forudsættes i denne forbindelse, at det af eksamensbeviset fremgår, ved hvilken institution eksamen i det enkelte fag er aflagt.

En så vidtgående omkalfatring af jurastudiet, som anbefales, vil stille store krav til dem, der skal udfylde de nye rammer. Det er derfor væsentligt, at man er opmærksom på i fremtiden at indrette professorater med henblik på konkret afgrænsede retsområder. Det er derimod ikke nødvendigt, at alle uddannelsesinstitutioner har professorater inden for alle de anbefalede fag. Eventuelt kan et professorats **tjenesteområde** udstrækkes til flere institutioner, der yder undervisning inden for det pågældende felt. Såfremt de ikke for tiden er muligt at tiltrække den tilstrækkelige kompetente arbejdskraft på fuldtidsbasis til de omtalte fag eller at finansiere **fuldtidsprofessorater**, er der heller ikke noget til hinder for i første omgang at overveje at etablere eksterne deltidsprofessorater alene med henblik på f.eks. produktionen af den nødvendige litteratur og iværksættelse af forskeruddannelser. Det forudsættes i øvrigt, at et professorat i de nævnte enkelte fag indebærer et ansvar for, at der tilvejebringes en meget udførlig beskrivelse af det pågældende fagområde.

Efter Dansk Arbejdsgiverforenings og Industrirådets opfattelse er det uomgængeligt nødvendigt for den heldige **gennemførelse** af

en erhvervsrettet uddannelse, at erhvervslivet inddrages i alle stadier af forberedelsen og gennemførelsen af samme. Ligeledes er det vigtigt, at personer, der som lærerkræfter og lærebogsforfattere skal udfylde den erhvervsrettede uddannelse, har et nært forhold til det erhvervsliv, der skal beskæftige kandidatproduktionen. Organisationerne er indstillet på at indgå i et samarbejde af denne karakter, såfremt der gennem ændringer i uddannelsessystemet skabes de nødvendige forudsætninger herfor.

Det ligger i det anførte, at organisationerne gerne ser en gradvis - men hurtigt påbegyndt - udvikling af det erhvervsjuridiske studium som led i en ganske dybtgående omstrukturering af jurauddannelsen. Organisationerne lægger derfor stor vægt på, at man udnytter de muligheder for en samlet og koordineret reform, som der er lagt op til ved nedsættelsen af Reformudvalget vedrørende den juridiske kandidatuddannelse. Virksomhedernes og samfundets behov tilsiger en udvikling, der går langt videre end mindre justeringer af de eksisterende studieordninger. Organisationerne forudsætter samtidig, at de **ressource**-tildelinger, der vil være nødvendige for de juridiske studiers gennemførelse, følger studentertilgangen.

25
31